

Fjällkartan dekonstruerad

En kritisk analys av ett utsnitt ur Lantmäteriets
Fjällkartan

Jonas Lindberg & Isak Nordqvist

Examensarbete/Självständigt arbete • 15 hp
Sveriges lantbruksuniversitet, SLU
Fakulteten för naturresurser och jordbruksvetenskap
Landskapsarkitektprogrammet – Uppsala
Uppsala 2025

Fjällkartan dekonstruerad – en kritisk analys av ett utsnitt ur Lantmäteriets *Fjällkartan*

The Mountain map deconstructed – a critical analysis of a section of Lantmäteriet's Mountain map

Jonas Lindberg & Isak Nordqvist

Handledare: Sara Westerdahl, Sveriges lantbruksuniversitet,

Institutionen för stad och land

Examinator: Mattias Qviström, Sveriges lantbruksuniversitet,
Institutionen för stad och land

Omfattning: 15 hp

Nivå och fördjupning: Grundnivå, G2E

Kurstitel: Självständigt arbete i landskapsarkitektur

Kurskod: EX0861

Program/utbildning: Landskapsarkitektprogrammet – Uppsala

Kursansvarig inst.: Institutionen för stad och land

Utgivningsort: Uppsala

Utgivningsår: 2025

Omslagsbild: Foto: Isak Nordqvist 2021

Upphovsrätt: Alla bilder används med upphovspersonens tillstånd.

Elektronisk publicering: <https://stud.epsilon.slu.se>

Nyckelord: kartor, kritisk kartografi, kartografisk representation, makt, rennäring, turism, landskapsplanering

Sveriges lantbruksuniversitet

Fakulteten för naturresurser och jordbruksvetenskap

Institutionen för stad och land

Avdelningen för landskapsarkitektur

Sammanfattning

Kartor spelar en viktig roll för våra inre föreställningar om landskap. De är viktiga instrument för att skapa kunskap och allmänt hållna sanningar om landskap som kan påverka planeringsfrågor kopplade till markanvändning. På senare år har konflikter mellan rennärings- och turismnäringen kring den populära vandringsleden Jämtlandstriangeln i Handölsdalens sameby uppmärksammats i media. Konflikterna har till del handlat om att turismen haft en störande påverkan på renarna i området. En ökad förståelse för rennäringens närvaro och förutsättningar i landskapet skulle kunna bidra till att skapa möjlighet för besökare till området att anpassa sin vistelse efter rennäringens känslighet.

Denna uppsats undersöker hur Lantmäteriets karta *Fjällkartan* representerar landskapet kring Jämtlandstriangeln för att öppna upp för en diskussion kring *Fjällkartans* inflytande i koppling till konfliktytor i området. Genom en kritisk kartanalys synliggör uppsatsen hur kartan skapar en begränsad förståelse av fjälllandskapet och dess aktörer. Utifrån teoretiska perspektiv hämtade från två inflytelserika författare inom det akademiska fältet kritisk kartografi, John Brian Harley och Denis Wood med medförfattare, undersöks hur *Fjällkartan* konstruerar en viss bild av fjälllandskapet. Uppsatsen analyserar kartans retoriska grepp genom att dekonstruera kartans grafiska hierarkier och utformningsmässiga urval för att förstå hur olika aktörer och landskapselement framställs.

Resultaten visar att *Fjällkartans* utformning tenderar att framhäva turismrelaterade element som vandringsleder och fjällstationer i högre grad än rennäringensrelaterade element. Turismrelaterade element är representerade i kartan med starka färger, bred linjeföring och tydliga symboler. Rennäringens närvaro i området representeras däremot mer subtilt, med mindre framträdande symboler och med en färgsättning som i högre grad smälter in i kartans bakgrund. Skriven text rangordnas hierarkiskt i kartan, där svenska namn på fjälltoppar och platser ges större textstorlek än de sydsamiska. Markörer som indikerar rennäringens närvaro i landskapet, som till exempel språkliga markörer, juridiska gränser kopplade till rennärings- och vissa aspekter av rennäringens säsongsbundna rörelser och användning av landskapet är svagt representerade eller frånvarande i kartbilden. Uppsatsen synliggör hur *Fjällkartan* kan förstås som ett verktyg för att skapa medvetenhet om landskapet och dess aktörer och bidrar därmed till en bredare diskussion om kartors funktion i landskapsplanering.

Nyckelord: kartor, kritisk kartografi, kartografisk representation, makt, rennäring, turism, landskapsplanering

Abstract

Maps play an important role in shaping our internal perceptions of landscapes. They are crucial instruments for generating knowledge and establishing widely accepted views about landscapes, which can influence planning issues related to land use. In recent years, conflicts between reindeer husbandry and tourism along the popular hiking trail Jämtlandstriangeln in Handölsdalen's sameby have been raised in the media. These conflicts have, in part, revolved around the disruptive impact of tourism on reindeer in the area. An increased understanding of the presence and conditions of reindeer husbandry in the landscape could help visitors adjust their activities to accommodate the sensitivity of reindeer husbandry.

This bachelor's thesis examines how the Swedish mapping and land registration authority Lantmäteriet's *Mountain map* (*Fjällkartan* in Swedish) represents the landscape surrounding Jämtlandstriangeln to open up a discussion on the map's influence in relation to areas of conflict in the region. Through critical cartographic analysis, the thesis reveals how the map generates a limited understanding of the mountain landscape and its actors. Drawing on theoretical perspectives from two prominent scholars in the field of critical cartography, John Brian Harley and Denis Wood with co-writers, the study explores how *Fjällkartan* constructs a particular image of the mountain landscape. The thesis analyzes the rhetorical strategies of the map by deconstructing its graphic hierarchies and design choices to understand how different actors and landscape elements are represented.

The results show that the design of *Fjällkartan* tends to emphasize tourism-related elements such as hiking trails and mountain lodges to a greater extent than elements related to reindeer husbandry. Tourism-related features are represented on the map with strong colors, thick linework, and clear symbols. In contrast, the presence of reindeer husbandry is depicted more subtly, with less prominent symbols and color schemes that blend more into the map's background. Text labels are hierarchically ranked, with Swedish names for mountain peaks and places appearing in larger font sizes than South Sami names. Indicators of reindeer husbandry's presence in the landscape, such as linguistic markers, legal boundaries associated with reindeer husbandry, and certain aspects of the seasonal movements and land use of reindeer herding, are weakly represented or absent from the map. This thesis highlights how *Fjällkartan* can be understood as a tool for raising awareness of the landscape and its actors, thereby contributing to a broader discussion on the role of maps in landscape planning.

Keywords: maps, critical cartography, cartographic representation, power, reindeer husbandry, tourism, landscape planning

Innehållsförteckning

1.	Inledning	7
1.1	Syfte och frågeställningar	8
2.	Teoretiskt ramverk	9
2.1	Begreppet dekonstruktion	9
2.2	Kartbildens element som retoriska verktyg	10
2.3	Hur kartor framställer makt	13
2.4	Kritik mot kritisk kartografi	15
3.	Metod och material	17
3.1	Dekonstruktion som metod	17
3.2	<i>Fjällkartan</i> som analysobjekt	17
4.	Rennäringen och turismen	19
4.1	Rennäringen och Handölsdalens sameby	19
4.2	Turismen och Svenska Turistföreningen	20
4.3	Konfliktytor mellan turism och rennäring	21
5.	<i>Fjällkartans</i> retorik och framställning av makt	22
5.1	<i>Fjällkartans</i> projektion och anspråk på vetenskaplighet	22
5.2	Grafiska objekt: natur- och kulturgeografiska element	23
5.3	Den skrivna texten och dess hierarkier	27
5.4	Tempus och tidsdjup i kartan	30
5.5	Kartans urval av gränsdragningar	31
6.	Diskussion	33
6.1	Framställningen av <i>Fjällkartan</i> som objektiv representation av landskapet	34
6.2	<i>Fjällkartans</i> brister och potential	35
6.3	Om vårt val av metod	37
6.4	Slutsats	38
	Referenser	40
	Bilaga: Utsnitt av <i>Fjällkartan</i> i skala 1:00000	43

Förord

Den här uppsatsen är ett kandidatarbete av två landskapsarkitektstudenter vid Sveriges Lantbruksuniversitet, Ultuna i Uppsala. Vi vill tacka vår handledare Sara Westerdahl för hennes vägledning och värdefulla råd. Vi vill också tacka landskapsarkitektstudenterna Linnea Eimersson, Erica Öberg, Sara Larsson och Helga Rasmusson Klingberg för deras stöd, råd och uppmuntran genom hela skrivprocessen. Därtill vill vi tacka vår examinator Mattias Qviström för hans värdefulla kommentarer, samt landskapsarkitektstudenterna Astrid Näslund och Linda Tiliander som har opponerat på vårt arbete.

Student Lindberg och Nordqvist har planerat och genomfört studien tillsammans. Båda har deltagit vid datainsamling, analys och i skrivarbete. Student Nordqvist har skrivit sammanfattning och abstract, samt merparten av kapitel 1. Student Lindberg har formulerat syfte och frågeställningar i kapitel 1.1, vilka har reviderats av student Nordqvist. I kapitel 2, som beskriver studiens teoretiska ramverk, har student Lindberg framför allt skrivit kapitel 2.1, 2.3 och 2.4 medan student Nordqvist framför allt har skrivit kapitel 2.2. Utkast till kapitel 3, om metod och material, har skrivits av student Lindberg och färdigställts av student Nordqvist. Vidare har student Nordqvist skrivit kapitel 4 och huvuddelen av kapitel 5, medan student Lindberg har skrivit delar av kapitel 5 och huvuddelen av kapitel 6. Fotot på Blåhammarens fjällstation (Figur 4) har tagits av student Nordqvist, som har tillbringat mycket tid i området kring Jämtlandstriangeln, både som fjällvärd och turist. Utöver denna övergripande redogörelse har båda studenterna genom hela arbetets gång reviderat och skrivit om alla uppsatsens delar.

1. Inledning

Olika intressen i södra Jämtlandsfjällen kring den populära vandringsleden Jämtlandstriangeln har under de senaste åren medfört tidvis konflikterande åsikter om hur landskapet bör brukas och förvaltas (Kløcker Larsen & Raitio 2022; Wall-Reinius et al. 2018; Nord 2023; Svenska Turistföreningen 2023). År 2023 omförhandlades Svenska Turistföreningens arrende för fjällstationerna kring den populära vandringsleden Jämtlandstriangeln efter att Länsstyrelsen konstaterat att turistverksamheten medfört betydande negativa konsekvenser för den lokala rennäringen (Svenska Turistföreningen 2023). Anledningarna bakom de ökade störningarna har uppgetts vara ett ökat besöksstryck, förändrade aktivitetsformer och en bristande förståelse för renbeteslandskapet bland besökare (Nord 2023). Lokala aktörer i södra Jämtlandsfjällen betraktar fjälllandskapet på många olika sätt (Wall-Reinius et al. 2018; Wall-Reinius, Prince & Dahlberg 2019; Rydberg 2011). Förståelsen olika aktörer emellan är ett användbart instrument för samverkan i södra Jämtlandsfjällen (Godtman Kling, Dahlberg & Wall-Reinius 2019). Samtidigt är god kommunikation och tillförlitlig information om området viktiga förutsättningar för en ökad förståelse.

Turistkartan *Fjällkartan*, producerad av den svenska myndigheten Lantmäteriet i syfte att underlätta navigering och stärka fjällsäkerheten i svenska fjällen (Lantmäteriet 2014), är en välanvänd förmedlare av kunskap kopplad till fjälllandskapet och därmed ett användbart instrument för att bilda uppfattningar om södra Jämtlandsfjällen. Hur rennäringen är representerad i *Fjällkartan* är därför viktigt för att skapa förståelse för rennäringens närvaro och känslighet i landskapet. Inom fältet kritisk kartografi, sprunget ur kartografen och karthistorikern John Brian Harleys (2011) teori om att dekonstruera kartor, betraktas kartan inte bara representera en verklighet, utan också skapa verklighet (Crampton & Krygier 2015:15). Harley (2011) använder Derridas filosofiska ansats för att genom dekonstruktion av text synliggöra underliggande antaganden och därigenom öppna upp för alternativa tolkningar i sin kartanalys. Harley (2011) gör en ansats att förena Derridas perspektiv med Foucaults teori om makt som ständigt närvarande i all kunskap. Genom ett kritiskt perspektiv på kartor blir det tydligt att kartor bidrar till att skapa kunskap och är viktiga instrument för makt och därför kan användas för politisk förändring (Crampton & Krygier 2015:15). Att kritiskt analysera kartor är relevant i kontexten av landskapsplanering eftersom kartor rationaliserar och skapar föreställningar om landskapet (Hongslo 2017; Movik, Benjaminsen, & Richardson 2021).

1.1 Syfte och frågeställningar

Uppsatsen syftar till att kritiskt analysera ett utsnitt av Lantmäteriets karta *Fjällkartan*, avgränsat till området kring Jämtlandstriangeln, för att synliggöra hur rennäringen respektive turismnäringen är representerad i kartan och öppna upp för en diskussion kring vilket inflytande och potential *Fjällkartan* har i koppling till de konfliktytor som finns i södra Jämtlandsfjällen. Den kritiska kartanalysen syftar inte till att peka ut *Fjällkartan* som en bra eller dålig karta, utan till att synliggöra hur kartan skulle kunna betraktas som ett maktinstrument som skapar och upprätthåller uppfattningar om landskapet.

- Vilka retoriska verktyg använder *Fjällkartan* och hur används dessa?
- Hur kan *Fjällkartan* förstås som ett maktinstrument?

2. Teoretiskt ramverk

För att kritiskt analysera Lantmäteriets karta *Fjällkartan* tar vi avstamp i fältet kritisk kartografi. Fältet utmanar traditionella uppfattningar om kartor som neutrala och objektiva representationer av världen (Crampton 2010:41, 46). Utifrån kritisk kartografi betraktas kartor i stället som kulturellt inlärda konstruktioner som är inbäddade i maktrelationer (Wood et al. 2010:120) och som skapar rumslig kunskap genom att identifiera, namnge, exkludera och ordna geografiska element i kartbilden (Crampton 2010:43-45). Företeelsen att kritisera kartor har funnits lika länge som kartor har existerat, men fältet som det ser ut idag kom till på slutet av 1980-talet (Crampton & Krygier 2015:12) i samband med en serie artiklar skrivna av John Brian Harley (Wood et al. 2010:120). I den mest centrala av dessa artiklar, *Deconstructing the Map* (ursprungligen publicerad 1989, men i denna uppsats hämtad från boken *Classics in Cartography* från 2011) argumenterar Harley för kartor som socialt konstruerade texter. För att bygga upp sin argumentation lånar Harley begreppen *dekonstruktion* och *retorik* av filosofen Jacques Derrida, samt begreppet *power-knowledge* av filosofen Michel Foucault. I detta kapitel följer en presentation av uppsatsens teoretiska ramverk, som tar avstamp i dessa begrepp.

2.1 Begreppet dekonstruktion

Dekonstruktion är en metod för att analysera och kritisera filosofiska texter med syftet att visa att deras mening inte är absolut eller skriven i sten. Metoden avslöjar hur text skapar mening genom kontraster och motsägelser (Lawlor 2021). Begreppet är myntat av Derrida, men vi är i den här uppsatsen framför allt intresserade av hur det appliceras på kartografi. I *Deconstructing the Map* hävdar Harley att kartor går att dekonstrueras med hjälp av samma metod, eftersom "maps are a cultural text" (Harley 2011:281).

Innan vi går vidare med att förklara begreppet dekonstruktion och hur det relaterar till kartografi är det viktigt att ha med sig att begreppet "text" i vår studie har en mycket bredare definition än bokstäver på ett papper. Björkvall (2019:7) introducerar ett utvidgat textbegrepp som inte nödvändigtvis innefattar skrift, utan även element som bilder och illustrationer. En text kan i denna bemärkelse alltså åsyfta en bild eller en symbol lika mycket som en paragraf i en bok. Detta resonemang stöds av Harley (2011) som hävdar att det är generellt accepterat att begreppet "text" kan beskriva mycket mer än bara litterära texter. Det är inte närvaron av lingvistiska element, utan "the act of construction", alltså själva metoden att konstruera, som gör en text till en text (McKenzie 1986:35 se Harley

2011:281). Acceptansen av kartor som text öppnar upp för en mycket större bredd av tolkningsmöjligheter, däribland dekonstruktion (Harley 2011).

Syftet med dekonstruktion, och det vi har gjort i vår analys av Lantmäteriets karta *Fjällkartan*, är att finna och ifrågasätta textens dolda antaganden och därigenom öppna upp för alternativa tolkningar (Lawlor 2021). Derrida påstår att text aldrig helt och hållet kan beskriva absoluta sanningar och att ord får sin mening genom skillnader från andra ord. Ordets mening beror alltid på dess kontext och kan alltid tolkas annorlunda. På så sätt är ordets mening inte bestämd, utan flytande (Lawlor 2021). Vidare utmanar dekonstruktion binära motsatser som ofta hittas i texter, till exempel gott och ont, sant och falskt. Metoden avslöjar den inbyggda instabiliteten i dessa hierarkier i och med att varje ord är beroende av att det andra har mening. "Gott" har till exempel bara mening i relation till "ont" och inget av orden kan ensamt vara sant. Dekonstruktion belyser hur texter innehåller gömda antaganden och motsägelser som underminerar deras egna anspråk på objektiv sanning (Lawlor 2021).

Inom kritisk kartografi syftar dekonstruktion till att omdefiniera kartors natur som objektiva representationer av makt (Harley 2011:273). Harley gör en ansats att använda dekonstruktion för att bryta det antagna samband mellan verklighet och representation som han menar har dominerat kartografin sedan upplysningstiden. I och med detta föreslår Harley att samhällsvetenskap eller "social theory" (2011:275) är en lämpligare utgångspunkt än vetenskaplig positivism i studien av kartografins historia. Harley menar att samhällsvetenskapen inte söker efter en definitiv sanning på samma sätt som positivism gör, vilket är lämpligt i kontexten av kartografi, eftersom alla kartor i någon mån är subjektiva.

Harley konstaterar att dekonstruktion av kartor handlar om att söka efter "the social forces that have structured cartography and to locate the presence of power – and its effects – in all map knowledge" (Harley 2011:275). I mer praktiska termer handlar det om sökandet efter "blindspots" och detaljer som går mer traditionella tolkningar obemärkt förbi (2011:282). Harley menar att denna typ av analys går djupare än en utvärdering av geometrisk precision, geografisk lokalisering eller topografiska mönster och att den utgår från premissen att kartan kan innehålla ouppfattade motsägelser eller tvetydiga spänningar som underminerar dess anspråk på objektivitet (Harley 2011:282). I denna uppsats tar vi avstamp i Harleys resonemang för att synliggöra uttalade spänningar i Lantmäteriets *Fjällkarta* genom att undersöka kartans retorik.

2.2 Kartbildens element som retoriska verktyg

På samma sätt som en text är skriven för en viss målgrupp, med en viss retorik, är kartor också det. Harley (2011) påstår att retorik är en del av hur all text fungerar

och att kartor är retoriska texter. Han förkastar det binära synsättet att skilja på propaganda och sanning, på konstnärliga och vetenskapliga representationer i kartor. I stället, menar Harley, strävar alla kartor efter att rama in sitt budskap i målgruppens kontext. Alla kartor presenterar ett argument om världen och de är alla propositionella i sin natur. Alla kartor använder vanliga retoriska verktyg och tilltalar en potentiell målgrupp utifrån färgval, dekoration och typsnitt (Harley 2011:285). Detta resonemang stöds av Crampton (2010:18) som argumenterar för att kartor skapar en verklighet lika mycket som de representerar en verklighet. Vi kan, enligt Harley, visa att kartans påstådda fakta som upprätthåller denna verklighet egentligen bara är symboler, på samma sätt som en text i själva verket är fylld av metaforer. Harley (2011:286) påstår att alla steg i kartografens skapandeprocess, såsom urval, klassificering och hierarkisering av symboler, är retoriska. Wood et al. (2010:84) kompletterar detta resonemang med påståendet att kartor approprierar den retoriska stil som är mest fördelaktig för den myt som kartan propagerar för. Vidare hävdar Harley att acceptansen av kartor som text troligtvis leder till ett förkastande av kartors neutralitet, eftersom en textanalys undersöker textens avsikter snarare än dess visuella representation (Harley 2011:281-282). I detta underkapitel följer en teoretisk beskrivning av kartors retorik i form av ett urval av perspektiv från Wood, Fels och Krygiers bok *Rethinking the Power of Maps* (2010). Underkapitlet inleds med en redovisning av kartors projektion, grafik och färgsättning, följt av kartors skrivna text och deras tempus.

Det mest grundläggande av kartors retoriska verktyg kan ses som dess projektion. En kartas projektion handlar om relationen mellan kartans grafiska och verklighetens faktiska rumslighet (Wood et al. 2010:92). Kartans rumsliga relationer och angivelser som geografisk skala och topografiska höjdangivelser gör det möjligt att förstå avstånd, riktningar och strukturer i landskapet (Wood et al. 2010:81). Kartan rationaliserar förståelsen av rumslighet genom till exempel sin projektion och skapar därmed föreställningar om rummet (Wood et al. 2010:92).

Ett vanligt föremål för kritik i detta område är Mercator-projektionen. Projektionen har sitt ursprung i kartografen Gerard Mercators världskarta från 1569 och är idag den vanligaste projektionen av världskartan (Wood et al. 2010:126). Den tidiga kritiken handlade framför allt om att projektionen offrade form, polärt avstånd och proportionerliga areor till förmån för sjöfartens behov av exakt orientering (Wood et al. 2010:127). Resultatet är en kartbild som kraftigt förstör länderna nära polerna, vilket snedvrider den geografiska bilden (Wood et al. 2010:127). Detta har i sin tur gett upphov till kritiken att projektionen ger ett orimligt stort utrymme och därmed betydelse åt små västerländska länder, medan stora länder utanför västvärlden visas som relativt små (Crampton 2010:92). En karta som gör anspråk på att vara exakt ger den auktoritet, men trots att kartans

skalangivelse och projektion idag baseras på till synes exakta mätningar är de likväl endast en generalisering och ett av många sätt att representera landskapet (Wood et al. 2010:93).

Ett annat uttryck för kartans retorik återfinns i dess grafik. Utformningen av kartbildens grafiska objekt styr hur kartan avläses genom att skapa kategorier och hierarkier i kartan (Wood et al. 2010:81, 102). Kartan är uppriktad av ett antal grafiska komponenter som skiljs åt i kartbilden och kan betraktas som enskilda objekt (Wood et al. 2010:98). Vidare varierar typen av grafik som används i kartbilden mellan olika objekt. Graden inom vilken objektets färg och form efterliknar den naturliga analogen som objektet representerar kan ofta variera mellan olika objekt i kartan (Wood et al. 2010:87-88). Inga objekt är autonoma eftersom alla objekt tolkas i relation till varandra (Wood et al. 2010:105). Objekten kan vara små och bestå av odelbara enheter eller utgöra större sammansättningar av enheter som tillsammans bildar sammansatta grafiska objekt som representerar större geografiska strukturer, som till exempel vattendrag eller vägnät i kartbilden (Wood et al. 2010:98). Eftersom objekten tolkas i relation till varandra skapas hierarkier i kartbilden (Wood et al. 2010:105).

Även kartors färgsättning utgör ett retoriskt verktyg inom kartografin. Färgerna i en karta kan verka självklara - skogsområden är gröna och vattendrag blå. Wood et al. (2010:70) hävdar dock att en kartas färgval i verkligheten är godtycklig. Exempelvis har kartor historiskt använt många olika färger förutom blå färg för att markera vatten (Wood et al. 2010:70). Emellertid används ofta färger som framställer en idealiserad version av landskapet i kartan, där landskapet förenklas till en idealiserad karaktär, till exempel grönt för skog och blått för vatten (Wood et al. 2010:90). Vidare hävdar Wood et al. att kartans färgval kan påverka vilken ton som förmedlas i kartan. Intensiva färger kan avge ett känsloladdat intryck, medan en mer sparsmakad färgpalett signalerar ett mått av professionalitet. På så sätt påverkar kartans färgsättning dess uppfattade status (Wood et al. 2010:97).

Kartans skrivna text, ej att förväxlas med det bredare textbegrepp som har introducerats i kapitel 2.1, utgör också ett retoriskt verktyg. Denna text, i form av bokstäver, ord och meningar, klassificerar och organiserar kartans innehåll (Wood et al. 2010:81). Text lägger till ytterligare ett lager av information i kartbilden som tolkas tillsammans med kartans övriga grafik (Wood et al. 2010:90). Genom text kan kartan göra skillnad mellan olika objekt från andra snarlika objekt även när kartans grafik inte gör skillnad mellan objekten (Wood et al. 2010:90). Text bör betraktas som en typ av grafiska objekt i kartan eftersom textens färg och form kan anpassas efter ändamål. Till exempel kan variationer i färgens mättnadsgrad eller bokstävernas tjocklek ge en större eller mindre tyngd och mening till utvalda geografiska element i kartbilden (Wood et al. 2010:91).

Förutom i själva kartbilden återfinns text ofta i kartans marginaler, som Wood et al. kallar *perimap*. Teckenförklaringen kopplar samman grafiska objekt med

skriven text och gör det möjligt att analysera benämningarna av objekten i kartbilden (Wood et al. 2010:90). Även Harley (2011:283) anser att en analys av kartans marginaler är ett viktigt steg i analysprocessen. Vidare anser Wood et al. att det ofta finns en godtycklighet i urvalet av tecken som förklaras, och att teckenförklaringen sällan ger en uttömmande förklaring av alla symboler som faktiskt används i kartbilden (Wood et al. 2010:69).

Ytterligare ett retoriskt verktyg är kartans representation av tempus och tidsintervall. Wood et al. hävdar att kartor, på samma sätt som de har en rumslig skala, också har en temporal skala som relaterar kartans tid till världens tid (Wood et al. 2010:95). Kartans tempus och tidsintervall möjliggör en tolkning av kartan som dåtid, nutid och framtid, samt dess angivelse för vilket tidsintervall som representeras i kartan (Wood et al. 2010:81).

Kartans hela utformning kan tolkas i en samhällelig kontext för att undersöka vilken argumentation kartan för. Genom att analysera vilken tematik som framställs i kartbilden framgår kartans ämnesområde och vad den argumenterar för. Typen av projektion, skala och rumslighet som representeras i kartan ger också en typ av argumentation, eftersom den definierar och rationaliserar rummet i enlighet med kartans perspektiv. De tidsmässiga angivelserna i kartan är argumentativa eftersom de knyts till ett historiskt narrativ. Om kartan saknar tidsangivelser kan den bidra till en framställning av landskapet som statiskt och oföränderligt. Kartans retoriska ton verkställs alltså i alla kartans delar och speglar den målgrupp och det användningsområde som kartan är skapad för och den argumentation som förs genom den.

Slutligen kan kartans funktion analyseras för att undersöka vilka motiv som kan finnas bakom kartan (Wood et al. 2010:82), detta genom att kartans utformning tolkas av läsaren i koppling till en samhällelig kontext, vilket skapar och förstärker uppfattningar om det landskap som kartan representerar (Wood et al. 2010:106). Därigenom ingår kartan och dess användning i en diskurs kopplad till landskapet (Wood et al. 2010:106). Wood et al. kallar den kunskap och de föreställningar om landskapet som kartans diskurs medför för *myth*, eller *myter* översatt till svenska (Wood et al. 2010:75). Myterna påverkar samhällets vedertagna bild av landskapet (Wood et al. 2010:75).

2.3 Hur kartor framställer makt

Om man applicerar ett maktperspektiv på Wood et al.:s *myt*-begrepp börjar man närma sig Foucaults begrepp *power-knowledge*, ett begrepp som är centralt inom Foucaults filosofiska ramverk. På samma sätt som Wood et al. menar att kartor framställer och upprätthåller *myter* hävdar Harley (2011) att kartor fungerar som en sorts *power-knowledge*. Feder (2010:55) förklarar *power-knowledge* som en typ av underförstådd kunskap, en kunskap som ses som "common sense" eller

sunt förnuft under en viss tid, på en viss plats, eller för ett visst folk. Denna kunskap kan, enligt Foucault, bara existera med stöd av en samhällelig kontext och dess maktstrukturer. Samtidigt är det svårt att härleda maktstrukturerna och kunskapen till ett självklart ursprung. *Power-knowledge* är alltså en kunskap som uppfattas som naturligt självklar, men egentligen är beroende av en samhällelig kontext (Feder 2010:56). I liknande termer hävdar Harley (2011:286), med hänvisning till Foucault, att kunskap aldrig är neutral, utan alltid präglad av maktrelationer. Makt utövas genom att definiera vad som räknas som kunskap. Enligt Harley innebär *power-knowledge* att makt inte bara är något som utövas från en central auktoritet, utan något som produceras och cirkulerar genom hela samhället (Harley 2011:275, 287).

Med avstamp i Foucaults begrepp *power-knowledge* utvecklar Harley en egen terminologi av *internal* and *external power*, här översatt till *intern* och *extern makt*, där *extern makt* syftar på hur statliga institutioner använder kartor som verktyg för maktutövning, medan *intern makt* handlar om hur kartografer skapar makt i själva tillverkningen av kartor (Harley 2011:287). Harley hänvisar här till Rouse (1987) som i sin tolkning av Foucault skiljer traditionell "juridisk makt" (1987:209) från en alternativ tolkning av maktbegreppet, en makt som skapas inom institutioner som fängelser och skolor (Rouse 1987:209-226). Denna alternativa makt är den makt Harley kallar *intern*. Harley påstår att det är en makt som är inbäddad i kartans text (Harley 2011:287). Den kommer från kartan på grund av sättet genom vilket den är skapad - hur informationen som tagits med har valts ut och generaliserats, hur landskapets element har abstraherats och formats till hierarkier och hur dessa element har representerats i olika retoriska stilar (Harley 2011:287). Harleys *interna makt* är alltså ett uttryck för hur Foucaults ramverk av *power-knowledge* tillämpas på kartografin. Harley utgår här från Foucaults resonemang om att makt finns, eller rättare sagt kommer ifrån, överallt hela tiden:

The omnipresence of power: not because it has the privilege of consolidating everything under its invincible unity, but because it is produced from one moment to the next, at every point, or rather in every relation from one point to another. Power is everywhere; not because it embraces everything, but because it comes from everywhere. (Foucault, 1978:93 se Harley 2011:287)

Att makt finns överallt hela tiden innebär alltså inte att allting är underkastat en viss makt, utan att makt ständigt framställs överallt. Inom kartografin betyder detta, enligt Harley (2011), att kartans makt inte enbart avser den makt genom vilken kartan är ett verktyg för till exempel statliga institutioner, utan också den makt som kommer ifrån kartan på grund av hur den är framställd. Ingen kartograf kan avbilda ett landskap helt sanningsenligt, utan denne måste alltid välja vad som ska tas med och vad som ska utelämnas. Likaså måste kartografen välja hur det som tas med representeras i kartbilden (Harley 2011). Crampton (2010:18) påstår

i liknande termer att kartor lika mycket skapar en verklighet som de representerar en verklighet. Den bild av landskapet som skapas genom kartan är subjektiv och ger läsaren en ensidig bild av landskapet, vilket påverkar läsarens kunskap och förståelse för det (Crampton 2010:42). Harley hävdar att detta gör kartan till en sorts tyst förmedlare av makt (Harley 2011:288). Den *interna makten* är alltså samtidigt undermedveten och allomfattande och dekonstruktion är därför det enda sättet att synliggöra den.

2.4 Kritik mot kritisk kartografi

Det finns olika uppfattningar om kritisk kartografi som ämne. Kritik har till exempel riktats mot Harleys sätt att blanda ett postmodernt perspektiv med en empirisk metod och mot Harleys begreppsapparat om *intern* och *extern makt*. Vi kommer i detta avsnitt att presentera kritik mot Harleys teori och metod för att lyfta in fler perspektiv på ämnet.

Lehner et al. (2018:149) underkänner Harleys användning av hermeneutik för att dra slutsatser från postmoderna resonemang, vilket de menar går på tvärs med hela poängen med dekonstruktion. Därtill kritiseras Harley av Belyea (1992) som pekar på att hans källor framför allt utgörs av andra författares kommentarer om Derrida och Foucault, och inte deras egna texter. Crampton (2011:296) menar att detta är en allvarlig anklagelse för en historiker. Vidare anser Belyea (1992) att Harleys analys av Foucault och Derrida inte går tillräckligt djupt och att den borde ha genererat ännu mer oroväckande resultat än de resultat Harley kommer fram till.

Ytterligare kritik kommer från Clayton (2015:19) som ifrågasätter Harleys tydliga uppdelning i *extern* och *intern makt* och menar att det inte går att tydligt skilja på dessa. I stället hävdar Clayton att all tillverkning av kartor innefattar element av både *extern* och *intern makt* (Clayton 2015:19). De val som kartografen gör och som Harley beskriver som produktionen av *intern makt*, sker ofta på beställning av en auktoritet som besitter *extern makt* (Clayton 2015:19). I vår studie av Lantmäteriets karta *Fjällkartan* kan vi uppskatta detta perspektiv, eftersom kartan är skapad av Lantmäteriet, som är en statlig myndighet. Det är därför inte självklart för oss var gränsen går mellan Lantmäteriets skapande av *intern makt* och utövande av *extern makt*. Å andra sidan utgör Harleys begreppsapparat om *intern* och *extern makt* ett praktiskt verktyg för att använda Foucaults begrepp *power-knowledge* i kritisk kartografi, även om den inte är perfekt.

Samtidigt som det är viktigt att ta upp motstridiga synpunkter vill vi tydliggöra att den kritik som lyfts mot Harleys tolkning av Derrida och Foucault kommer från forskare och historiker med en mer postmodern bakgrund än Harley själv, och att flera av dessa samtidigt uppmärksammar Harleys grundläggande insatser i

den kritiska kartografins begynnelse. Crampton (2011:299) framhåller att Harleys arbete haft stor inverkan på den kritiska kartografin och att hans artiklar är bland de mest citerade inom fältet, något som vi märkte under litteratursökningen inför vår studie. Mot bakgrund av detta anser vi att Harleys beskrivning av dekonstruktion av kartor är en lämplig utgångspunkt i vår analys av Lantmäteriets karta *Fjällkartan*.

3. Metod och material

Uppsatsen är en kritisk kartanalys av ett utsnitt ur Lantmäteriets karta *Fjällkartan*. Det kritiska perspektivet på kartan synliggör kartans inflytande över vilka uppfattningar som kan finnas om området genom att problematisera urval och nyanser i kartans utformning.

3.1 Dekonstruktion som metod

Analysen har genomförts genom dekonstruktion som är en metod för att kritiskt granska texter. Metoden, som först beskrevs av Derrida (Lawlor 2021), men som är anpassad till att användas på kartor av Harley (2011), avslöjar hur text skapar mening genom kontraster och motsägelser (Lawlor 2021). I vår studie utgår vi från en bredare förståelse av text, som också innefattar kartografiskt material. I praktiken har analysen genomförts genom att visuellt analysera kartans utformning med fokus på dess grafik, text, projektion, tidsdjup och gränsdragningar. I analysen har vi tagit stöd av Wood, Fels och Krygiers bok *Rethinking the Power of Maps* (2010) och Harleys text *Deconstructing the Map*, som ursprungligen publicerades 1989, men som vi har läst i boken *Classics in Cartography* (2011).

Harleys text *Deconstructing the Map* har använts för att förklara hur *Fjällkartans* uttryck kan tolkas mot bakgrund av de konfliktytor som finns mellan ren- och turismnäringen i området. Harleys (2011) definition av begreppet retorik i kontexten av kartor har använts för att förstå kartans utformning ur ett retoriskt perspektiv, för att förstå kartans retoriska uttryck. Wood et al.:s teoretiska perspektiv på hur kartor kan analyseras visuellt har använts för att synliggöra hur kartans utformning påverkar dess retorik. Harleys (2011) begrepp *internal power* har använts för att förstå hur kartans retoriska uttryck kan fungera som ett maktinstrument i sin påverkan på uppfattningar om landskapet och hur dessa uppfattningar kan relateras till de konflikter som finns mellan ren- och turismnäringen i området.

3.2 *Fjällkartan* som analysobjekt

Ett utsnitt ur Lantmäteriets karta *Fjällkartan* har valts som analysmaterial eftersom kartan är producerad av en svensk myndighet och länge varit populär i såväl tryckt som digital form bland fjällturister i området. Eftersom Lantmäteriet representerar svenska staten och därmed i förlängningen hela svenska folket är Lantmäteriets *Fjällkartan* särskilt intressant att undersöka kritiskt. Det specifika

kartbladet vi har utgått ifrån är *Z6 Storlien-Ljungdalen Fjällkartan : 1:100000* (2014), som är anpassad för att visa leder, fjällanläggningar och bebyggelse i ett område i Jämtlandsfjällen som bland annat innefattar Jämtlandstriangeln (Lantmäteriet 2014). Utöver själva kartbilden innehåller kartan information om väder, fjällsäkerhet, naturvård och förslag på lämpliga turer. Kartan är alltså uttryckligen ett verktyg för navigering och orientering vid fjällvandring (Lantmäteriet 2014).

Kartutsnittet som valts för analysen (se bilaga) motsvarar ett område som innefattar de vandringsleder och turistanläggningar som brukar benämnas som Jämtlandstriangeln. Utsnittet har valts eftersom konflikter mellan turismnäring och rennäring i området på senare år har kretsat kring Jämtlandstriangeln. Utsnittets storlek är anpassad för att rymmas inom formatet A4 av anledningen att uppsatsen är skriven i samma format och kartan därmed på ett enkelt sätt kan bifogas i uppsatsen i samma skala som den tryckta kartan. Kartutsnittet är bifogat som en bilaga i slutet av uppsatsen.

4. Rennäringen och turismen

Den här uppsatsen kommer att undersöka ett utsnitt av Lantmäteriets karta *Fjällkartan* i relation till rennäringen och turismnäringen i området kring Jämtlandstriangeln. Detta område ligger inom gränserna för Handölsdalens sameby. Under senare år har konfliktytor mellan rennäringen och turismnäringen uppmärksammats i media (Nord 2023). Konflikterna har till del handlat om att besöksstrycket ökat och att formerna av turism har förändrats mot andra typer av aktiviteter än fjällvandring, vilket har gett en ökad störning på renarna i området (Wall-Reinius et al. 2018; Nord 2023). Vi kommer i det här avsnittet presentera två aktörer i landskapet som representerar rennäringen respektive turismnäringen och några historiska och nutida perspektiv på konfliktytor mellan dessa aktörer för att skapa en förståelse för olika historiska och nutida perspektiv i landskapet.

4.1 Rennäringen och Handölsdalens sameby

Förståelsen för den samiska rennäringens historiska band till landskapet är viktig för att skapa förståelse för den nutida rennäringen i området. Fjällandskapet är inte ett vilt landskap, det har brukats av människor sedan inlandsisen drog sig tillbaka efter den senaste istiden (Ljungdahl 2016). Området representerat i det kartutsnitt som den här uppsatsen undersöker har betats av renar i flera hundra år (Rydberg 2016). Under lång tid har renarna varit kopplade till den samiska närvaron i landskapet. Enligt Ljungdahl (2016) har det funnits samer i området sedan åtminstone 1600-talet och kanske så långt tillbaka som 1300-talet. Från 1600-talet och fram till sekelskiftet 1900 bedrevs främst intensiv renskötsel, det vill säga renskötsel inriktad på mindre hjordar av starkt domesticerade renar som användes för allt från draghjälp till mjölkproduktion och för att locka till sig vildrenar för jakt (Ljungdahl 2016). Kring sekelskiftet 1900 skiftade formen av renskötsel mot vad som brukar kallas för extensiv renskötsel, det vill säga mot att hålla större frigående renhjordar för köttproduktion (Ljungdahl 2016). Skiftet mot en mer extensiv form av renskötsel inom området för det kartutsnitt som den här uppsatsen undersöker sammanföll med att en inflyttad samisk familj kom till området kring getryggens fot vid Stor-ulvån år 1916 (Ljungdahl 2016). Ättlingar till samma familj har fortfarande kvar verksamhet vid Tjallingen och bedriver fortfarande en extensiv form av renskötsel i området (Ljungdahl 2016). Det finns alltså en lång samisk historia av renskötsel inom området representerat i det kartutsnitt som uppsatsen undersöker.

Idag regleras rennäringen genom samebyarna. Området kring Jämtlandstriangeln är inom gränserna för Handölsdalens sameby. Samebyn avser dels ett geografiskt område och dels en juridisk person som genom medlemskap

reglerar rätten till renskötsel i svenska fjällen. Medlemmarna i Handölsdalens sameby har alltså rätt till att bedriva renskötsel inom området för samebyn. Enligt Rydberg (2011) organiseras Handölsdalens sameby internt genom att renbetesområdena tilldelas olika informella sammanslutningar av medlemmar inom samebyn. Området kring Jämtlandstriangeln hör till en informell grupp inom Handölsdalens sameby som kallas Tjallingegruppen (Rydberg 2011). Inom det fjällområde som representeras i det kartutsnitt som den här uppsatsen undersöker bedrivs alltså renskötsel av medlemmar av Tjallingegruppen i Handölsdalens sameby.

För att skapa förståelse för rennäringens förutsättningar och känslighet i landskapet är det viktigt att förstå hur renarna rör sig i landskapet under året. Ljungdahl (2016) beskriver översiktligt hur renskötsel bedrivs inom samebyn. Vintertid vistas renarna söderut i Härjedalen, men om våren kalvar vajorna norr om Ljungris och fortsätter sedan mot fjällområdena kring Jämtlandstriangeln (Ljungdahl 2016). Märkningen i juli sker i Ljungris eller i Tjallingen, varpå renarna betar fritt på fjället. Framåt hösten samlas de i Ljungris för renskiljning och slakt (Ljungdahl 2016). Ljungris och Tjallingen är idag de viktigaste vistena för Handölsdalens sameby (Ljungdahl 2016). Inom det område som representeras i det kartutsnitt som uppsatsen undersöker finns alltså dels det viktiga samevistet Tjallingen och dels viktiga områden för renarnas sommarbete.

4.2 Turismen och Svenska Turistföreningen

Turismen i området har under lång tid varit starkt förknippad med Svenska Turistföreningen. Enligt Ljungdahl (2016) kom de första turisterna till området kring mitten av 1800-talet. Svenska Turistföreningen bildades 1885 och började snart därefter anlägga turiststugor och leder i området. De tidiga besökarna till området var främst välbärgade studenter och akademiker. Lederna anlades delvis inom renbetesland och av praktiska skäl byggdes stugorna ofta nära samevistena, eftersom det vid vistena fanns goda vind- och vattenförhållanden (Ljungdahl 2016). År 1897 uppförde Svenska Turistföreningen en stuga söder om Stor-ulvån varifrån turister på väg mot Sylmassivet kunde övernatta efter en första etapp från Enafors (Ljungdahl 2016). Liknande stugor uppfördes vid Blåhammaren och Sylarna under samma tid. Under senare delen av 1900-talet expanderade Svenska Turistföreningens verksamhet i området kraftigt genom att stugorna byggdes ut till Fjällstationer.

Vandringslederna som förbinder Storulvåns Fjällstation med Sylarnas Fjällstation och Blåhammarens Fjällstation kallas för Jämtlandstriangeln och besöks idag av tusentals fjällturister varje år, däribland många förstagångsbesökare med relativt liten erfarenhet av fjällandskapet (Nord 2023). Idag har även formerna av turism diversifieras från att främst bestå av vandring

och turskidåkning till att inkludera aktiviteter som cykling, löpning och topptursskidåkning (Nord 2023). Området representerat i det kartutsnitt som den här uppsatsen undersöker har alltså sedan sekelskiftet 1900 varit ett turistmål för fjällturister, men har under senare tid upplevt ett ökat besöksstryck, förändrade aktivitetsformer och en kraftig expansion av turistföreningens verksamhet.

4.3 Konfliktytor mellan turism och rennäring

Skilda intressen kopplat till fjällområdets markanvändning har under årens lopp genererat vissa konfliktytor mellan olika intressenter i landskapet. Ljungdahl (2016) beskriver några av de tidiga konfliktytorna som uppstod när turismen etablerades i området. Redan när de första turiststugorna och turistlederna anlades av Svenska Turistföreningen kring sekelskiftet 1900 uppstod vissa konfliktytor mellan turism och rennäring. Eftersom lederna drogs genom renbetesland och stugorna ofta anlades nära samevistena kunde turisterna ibland vara störande för renarnas betesro (Ljungdahl 2016). I området representerat i det kartutsnitt som den här uppsatsen undersöker har Svenska Turistföreningens byggnader till stor del förlagts ute på kalfjället i renarnas sommarbetesmark (Ljungdahl 2016). Storulvåns fjällstation ligger inte ute på kalfjället, men är förlagd mitt i ett tidigare sameviste. När Svenska Turistföreningen expanderade sin verksamhet vid Storulvån genom att bygga en större fjällstation, utöver den redan befintliga fjällstugan från 1897, förlades den på samma plats som den inflyttade renskötarfamiljen vid Tjallingen tidigare haft kåtaplats och renbete (Ljungdahl 2016).

Placeringen av fjällstationen och expansionen av turistföreningens övriga anläggningar i området har komplicerat relationen mellan turistföreningen och Tjallingegruppen, eftersom turismens expansion tidvis har upplevts riskera rennäringens intressen i området (Rydberg 2011). På senare år har turismens expansion med ökat besöksstryck, fler olika typer av aktiviteter och en upplevd försämrad förståelse för fjälllandskapet lett till en ökad spänning mellan turism och rennäring i området (Wall-Reinius et al. 2018; Nord 2023). Relationen mellan aktörerna i området representerat i det kartutsnitt som uppsatsen undersöker är alltså komplicerad. Det har, som ovan beskrivits, länge funnits en viss spänning mellan de olika aktörerna i landskapet som på senare år tilltagit.

5. *Fjällkartans* retorik och framställning av makt

Som vi har nämnt i kapitel 3 beskriver Harley kartors färgval, dekoration och typsnitt i termer av retoriska verktyg (Harley 2011:285). Wood et al. (2010) vidareutvecklar detta resonemang genom att ge exempel på olika aspekter av kartan och kartbilden som påverkar kartans retorik. Kartans projektion, grafik, skrivna text, tempus och urval av gränsdragningar kan tolkas som retoriska verktyg som övertygar betraktaren om en bestämd uppfattning av det landskap som kartan representerar. I detta kapitel följer en kritisk analys av Lantmäteriets karta *Fjällkartan* med utgångspunkt i dessa begrepp. Den kritiska analysen syftar till att synliggöra hur kartans utformning är förknippad med olika val som påverkar hur läsaren av kartan uppfattar kartbilden, vilket i förlängningen även kan påverka hur kartläsaren uppfattar landskapet.

5.1 *Fjällkartans* projektion och anspråk på vetenskaplighet

Som vi har förklarat i kapitel 3 handlar en kartas projektion om relationen mellan kartans grafiska rumslighet och verklighetens faktiska rumslighet (Wood et al. 2010:92). Eftersom ingen karta kan utformas på ett sätt som exakt återger det verkliga landskapets rumslighet följer att Lantmäteriets karta *Fjällkartan* endast utgör ett sätt bland många möjliga att representera verklighetens rumslighet i kartbilden. Lantmäteriets karta *Fjällkartan* anger alltså inte en perfekt återgivning av det verkliga landskapets rumslighet, utan utgör endast ett förslag på hur landskapet kan representeras. Vi kan emellertid argumentera för att kartan gesken av och strävar efter att vara en korrekt återgivning av landskapets verkliga rumslighet.

I *Fjällkartans* utformning premieras information om precisa och mätbara angivelser av höjd, avstånd och geografisk position. Till exempel använder kartan en bestämd skala, det vill säga 1:100 000, där varje centimeter i kartan motsvarar en kilometer i verkligheten. Den rationella skalan medför att formerna av olika element i kartan och relationerna elementen emellan följer en mätbar logik där till exempel sjöarna är representerade med en oregelbunden naturlig form och avstånden mellan sjöarna kan mätas i kartan och översättas till avstånd i verkligheten. Skalan är alltså mätbar och rationell, vilket underlättar för en läsare av kartan som använder den som ett instrument för att navigera i landskapet. De höjdangivelser som finns i kartan är också användbara för att lättare förflytta sig

genom landskapet, eftersom de genom precisa angivelser med 20 meters intervall beskriver topografiska relationer i landskapet.

Kartans sätt att spegla landskapet genom en bestämd rationell skala och precisa rumsliga angivelser, stärker kartans vetenskaplighet eller “scientificity” (Wood et al. 2010:92) genom att kartan framstår som ett rationellt instrument snarare än ett förslag, bland många andra möjliga förslag, på hur landskapet kan representeras (Wood et al. 2010:92). I och med detta kan kartans projektion betraktas föra en retorik som strävar efter att hävda kartan som vetenskapligt präglad källa, vilket i sin tur kan tolkas som ett retoriskt grepp att legitimera och auktorisera kartan som en objektiv och vetenskapligt korrekt representationen av landskapet.

Det sätt genom vilket Lantmäteriets karta *Fjällkartan* representerar landskapets rumslighet är en konsekvens av mer eller mindre aktiva val i kartans utformning och kan därför förstås som *intern makt*. Kartans rationella rumslighet är användbar för läsare av kartan som använder den i syfte att navigera sig genom landskapet, vilket vi förmodar har varit syftet med valet av att sträva mot en rationell och mätbar representation av rumslighet i kartan. *Fjällkartans* rationella rumslighet skulle emellertid kunna jämföras med andra hypotetiska alternativa och irrationella sätt att representera rumslighet i kartan. En projektion som inte strävar efter samma typ av vetenskaplighet skulle kunna uppfattas som mindre objektiv och mer subjektiv och därmed tydliggöra att kartan endast är ett av flera sätt att representera landskapet.

5.2 Grafiska objekt: natur- och kulturgeografiska element

Till vilken grad objekt i kartan efterliknar en naturlig analog skiljer sig ofta mellan olika grafiska objekt i kartor (Wood et al. 2010:87-90). I Lantmäteriets karta *Fjällkartan* antar objekt kopplade till naturgeografiska element i kartan, som till exempel vegetationstyper och vattendrag, en form och färgsättning som kan härledas till verkliga analoger i landskapet. Blå färg markerar vatten, vilket reflekterar den blå färg som vatten kan avge en klar solig dag. Den vita färgen som markerar kalfjäll i kartan påminner om färgen i ett snötäckt landskap om vintern (se figur 1). Olika nyanser av grönt markerar vegetation av olika typer, vilket kan härledas till den gröna färg som ofta associeras med grönskande växtlighet. Formen av dessa grafiska objekt är anpassad efter elementens utbredning i landskapet. Grafiken som representerar vattnet, skogen och kalfjället följer en inmått geografisk utbredning, vilket ger en oregelbunden form i kartan. Grafiska objekt som relaterar till landskapets naturgeografi kan alltså på grund av att de antar en ‘naturlig’ form och färgsättning förstås vara utformade för att eftersträva en likhet med dess naturliga analog.

Figur 1. Grön färg används för att markera vegetation och blå färg används för att markera vatten. Kalfjällets vita färg påminner om ett snötäckt fjäll. Karta: Lantmäteriet (2014).

Figur 2. Bilden visar den grafiska skillnaden mellan kulturellt respektive naturgeografiskt betingade objekt i kartan. Karta: Lantmäteriet (2014).

Grafiska objekt i *Fjällkartan* som representerar kulturella element i landskapet antar en mindre föreställande utformning (se figur 2). Byggnaderna är representerade med grafiska objekt som antar de geometriskt perfekta formerna kvadrat och likbent triangel, vilket ger objekten en mer symbolisk och mindre föreställande form. Vidare är kulturellt betingade objekt i kartan, till skillnad från naturgeografiskt förknippade objekt, generellt förstorade i relation till kartans skalangivelse. Symbolerna för vindskydd, fjällstationer, bostadshus och kåtor upptar en volym i kartan som inte överensstämmer med byggnadens verkliga geografiska utbredning. Hade kartans skala applicerats på till exempel symbolen för vindskydd så hade vindskydden i kartan kunnat tolkas vara 150 meter breda, vilket inte överensstämmer med vindskyddens verkliga bredd. De objekt i kartan

som representerar vandringsleder antar också en förstärkt skala, i och med att tjockleken i linjeföringen inte motsvarar vandringsledens verkliga bredd. Om kartans skala hade applicerats på vandringleternas bredd hade de kunnat tolkas vara 30 meter breda, vilket inte är deras verkliga bredd.

Även kartans färgsättning i relation till dess kulturellt betingade objekt bidrar till att kulturella objekt antar en mindre föreställande utformning i jämförelse med naturgeografiskt förknippade objekt. I kartbilden antar leder och byggnader kopplade till turismnäringen en lila färg, som till skillnad från den gröna färg som representerar vegetation eller den blå färg som representerar vatten inte kan kopplas till någon naturlig analog i landskapet. Det är med andra ord lättare för betraktaren av kartan att förknippa blå färg med vatten eller grön färg med vegetation än det är att koppla lila färg till turistanläggningar eller vandringsleder. Grafiska objekt som representerar kulturella inslag i kartan kan alltså, på grund av att de antar enkla geometriska former, en förstärkt skala och en naturlig färgsättning, förstås vara utformade mer symboliskt och mindre föreställande i jämförelse med naturgeografiskt betingade objekt i kartan.

Wood et al. (2010:98) påstår att samlingar av objekt i kartor bildar informationslager som kan betraktas som skilda kategorier av information. Relationerna mellan olika grafiska objekt och informationslager skapar i sin tur visuella hierarkier i kartan (Wood et al. 2010:103-105; Crampton 2010:45). I Lantmäteriets karta *Fjällkartan* kan skillnaden i hur föreställande objekt är mellan naturliga och kulturella inslag förstås dela upp objekten i två kategorier - naturlandskap och kulturlandskap. *Fjällkartans* naturgeografiska element ligger alltid längst bak i kartbilden medan de kulturella elementen är placerade i förgrunden. Till följd av att kategorierna genomgående i kartan följer ordningen mellan förgrund och bakgrund kan *Fjällkartan* tolkas hierarkiskt ordna kulturellt betingade element över naturligt betingade element i landskapet. Det naturliga landskapet framstår som en passiv bakgrund medan kulturella inslag i kartan framträder i kartbilden och tar en mer aktiv plats i kartan. Denna grafiska överordning av kulturellt betingade objekt kan tolkas som ett retoriskt verktyg som skapar en distinktion mellan natur och kultur.

De element i kartan som kan kopplas till turismnäringen, till exempel fjällstationerna, vindskydd och lederna framträder särskilt tydligt i kartbilden eftersom de antar en kraftig linjeföring och en avvikande lila färg som kan anses bryta med kartans övriga färgschema och därför framträder särskilt starkt. Element kopplade till rennäring, till exempel kåtor och renstängsel, är framställda i tunnare linjeföring och i en svart, mindre synlig färg. Det informationslager som representerar element kopplade till turismnäringen kan alltså tolkas ordnas i en högre hierarkisk ställning i kartan jämfört med de tecken som representerar rennäringen. Denna användning av bredare linjeföring och mer avvikande färger för till exempel vandringsleder kan tolkas som ett retoriskt grepp att övertyga

betraktaren om att de turismrelaterade objekten i kartan är av större intresse än de objekt som är kopplade till rennäringen.

Kartans binära uppdelning av grafiska element mellan natur och kultur är ett resultat av de val som kartografen gjort i utformningen av kartan och kan därför tolkas som ett uttryck för *intern makt*. De val som påverkat kartans inre hierarkier är också ett resultat av kartografens val och kan därför också betraktas som ett uttryck för *intern makt*. Distinktionen mellan natur och kultur är visserligen svår att undvika i utformningen av kartan utan att eftersätta dess läsbarhet, eftersom till exempel byggnader och vandringsleder är mindre till sin storlek än de stora arealer av naturmark som finns i kartan. Likväl skapar den binära uppdelningen mellan natur och kultur en kartbild som skulle kunna påverka läsarens uppfattning av landskapet.

Renbeteslandet är ett resultat av en aktiv renskötsel och kan därför förstås som ett kulturellt hävdad landskap snarare än ett vilt landskap (Ljungdahl 2016). Uppdelningen mellan natur och kultur i kartan kan förstås kategorisera stora delar av området som natur, vilket skulle kunna bidra till att upprätthålla eller ge upphov till en förståelse av renbeteslandskapet som vild natur snarare än kulturellt hävdad betesmark. Den binära uppdelningen mellan natur och kultur kan alltså både förstås som ett kartografiskt val som ökar kartans läsbarhet och som ett kartografiskt val som skulle kunna påverka hur renbeteslandskapet uppfattas.

Det hierarkiska förhållandet mellan grafiska objekt i kartan kopplade till turismnäringen och grafiska objekt kopplade till rennäringen är liksom föregående exempel ett resultat av de val som gjorts i utformningen av *Fjällkartan* och därmed ett uttryck för *intern makt*. De perfekta geometriska formerna som representerar turistanläggningar och vandringsleder i kartan kan förstås som symboler vilka är ämnade för att läsaren enkelt ska kunna läsa av kartan efter bestämda regler. Utformningen ökar läsbarheten och skapar en retorik som tilltalar en viss målgrupp, i detta fall fjällvandrande turister. De skalmässigt förstärkta vandringslederna och turistanläggningarna underlättar för navigering mellan fjällstationerna och bidrar således till ökad fjällsäkerhet. Samtidigt riktas läsarens uppmärksamhet mot element i landskapet kopplade till turismen snarare än till rennäringen, vilket skulle kunna påverka hur läsaren uppfattar landskapet i stort. De kartografiska val som förstärker vandringslederna och turistanläggningarna i förhållande till rennäringensrelaterade objekt i kartbilderna kan alltså förstås stärka fjällsäkerheten och underlätta för navigering genom landskapet, samtidigt som de skapar ett företräde för turismen i kartan som skulle kunna ha negativ påverkan på uppfattningen av närvaron av den samiska rennäringen i området.

5.3 Den skrivna texten och dess hierarkier

I Lantmäteriets karta *Fjällkartan* betecknas fjälltoppar med både svenskt och sydsamiskt namn. Eftersom skriven text ordnas hierarkiskt i kartan på samma sätt som grafiska objekt, kan en hierarki urskiljas mellan de svenska och de sydsamiska namnen i kartan (Wood et al. 2010:91). De svenska namnen är tryckta i en större textstorlek än de sydsamiska namnen. De sydsamiska namnen är skrivna i en mindre textstorlek, under de svenska namnen. Skillnaden i textstorlek medför att de svenska namnen framträder tydligare i kartbilden (se figur 3). De sydsamiska namnen i mindre textstorlek kan därför tolkas vara hierarkiskt underordnade de svenska namnen i kartbilden och det svenska namnet kan därför framstå som det officiella namnet på fjälltopparna. Namnsättningens inbördes hierarki kan förstås bidra till en retorik i kartan som framhäver det svenska namnet och förringar det sydsamiska. Det utformningsmässiga kartografiska valet som skapat detta retoriska grepp kan förstås som ett uttryck för *intern makt*. Valet att förstärka det svenska namnet kan tolkas mot bakgrund av att de flesta besökare till området talar svenska. Samtidigt kan hierarkin påverka uppfattningen av den samiska rennäringen i landskapet, eftersom rennäringen är starkt förknippad med den samiska kulturen och de samiska språken.

Figur 3. Det svenska namnet *Snasahögarna* är hierarkiskt överordnat det sydsamiska namnet *Mijlehkh*. Karta: Lantmäteriet (2014).

Det finns andra termer i kartan som ordnas hierarkiskt i kartbilden. Några termer är tryckta i kursiv stil med ett tunnare typsnitt och en relativt liten textstorlek. Till dessa termer hör till exempel *Blinkfyr*, *Stormklocka*, *Rengärde* och *Renvaktarstuga*. Alla dessa textobjekt är alltså hierarkiskt likställda i kartbilden. Blinkfyren vid Blåhammaren (se figur 5) uppfördes år 1913 och var tänkt att underlätta navigering till fjällstationen (Fyrwiki 2024; Lantmäteriet 2022:62).

Huruvida fyren idag stärker fjällsäkerheten är oklart, eftersom fjällstationen idag är utrustad med många fler ljuskällor utöver fyren (se figur 4). Stormklockan vid Endalen (se figur 2) skänktes av Norge 1930 som ett tack efter att vindskyddet vid Endalen räddat en grupp ungdomar undan en storm och var tänkt att underlätta navigering till vindskyddet vid kraftig vind (Lantmäteriet 2022:62). Hur väl stormklockan stärker fjällsäkerheten idag är däremot oklart. Det är anmärkningsvärt att rennärlingsrelaterade termer är skrivna i samma hierarkiska kategori av text som ovan nämnda termer (se figur 2), eftersom de därmed tillmäts samma tyngd i kartbilden som i sammanhanget mindre betydliga inslag i landskapet.

De kartografiska val som föreligger att rennärlingsrelaterade termer likställs med till exempel *Blinkfy* och *Stormklocka* kan förstås som ett uttryck för *intern makt* i kartan. Vilka faktorer som föreligger valet är svårt att avgöra. Det är plausibelt att anta att textobjekten *Blinkfy* och *Stormklocka* inte huvudsakligen är utpekade i kartan av säkerhetsskäl, utan snarare för att de utgör intressanta kuriositeter för fjällvandrare eller att de är en kvarbliven historisk rest i kartan. Det skulle kunna vara så att de rennärlingsrelaterade termerna medvetet trycks med mindre text för att signalera att de inte är offentligt tillgängliga platser och objekt. En annan möjlig förklaring är att de inte bör ta uppmärksamhet från objekt som mer direkt berör kartans syfte som navigationsinstrument. Oavsett vilken anledning som föreligger utformningen av textobjekten kvarstår att de är ordnade inom samma hierarkiska ordning i kartan.

Figur 4. Bilden visar några av Blåhammarens ljuskällor utöver Blåhammarfyren. I bakgrunden syns Telias telemast. Foto: Isak Nordqvist (2021).

Figur 5. Bilden visar Blinkfyren vid Blåhammarens Fjällstation i kartbilden. Karta: Lantmäteriet (2014).

Utöver den skrivna text som finns i kartbilden finns text även i kartans *perimap*, alltså i kartans marginaler (Wood et al. 2010:67-72). I *Fjällkartans* teckenförklaring finns olika tecken redovisade och definierade med skriven text. Teckenförklaringen är skriven på svenska, engelska och tyska. Trots att Åre kommun är samiskt förvaltningsområde (Åre kommun 2023) och att det aktuella fjällområdet ligger inom Handölsdalens samebys renbetesland är teckenförklaringen inte översatt till sydsamiska. Särskilt anmärkningsvärt är detta eftersom sydsamiska namn på olika fjälltoppar och platser finns redovisade i kartan. Valet att inte ha med en sydsamisk översättning i teckenförklaringen skulle kunna förklaras av att de flesta talare av sydsamiska också förstår det svenska språket. En sydsamisk översättning skulle alltså inte tillföra något särskilt mervärde kopplat till kartans syfte som navigationsinstrument. Samtidigt kan valet att inte ha med en sydsamisk översättning i teckenförklaringen tolkas som ett uttryck av *intern makt*. Frånvaron av det sydsamiska språket i teckenförklaringen skulle kunna påverka läsarens uppfattning av den samiska rennäringens närvaro i landskapet av samma anledning som de ovan nämnda exemplen kopplade till skriven text i kartan, det vill säga att det samiska språket är starkt förknippat med rennäringen.

Även *Fjällkartans* titel är ett exempel på text utanför kartbilden. "Fjäll"-delen av titeln antyder att kartans primära syfte är att representera de svenska fjällen i kartformat, inte att användas som navigeringsverktyg vid fjällvandring. För en karta som uttryckligen var till för fjällvandring skulle "Fjällvandringskartan" eller "Turistkartan" utgöra en tydligare avgränsad titel. Vidare antyder *Fjällkartans* titel, som är skriven i bestämd form, att Lantmäteriets karta *Fjällkartan* är den enda karta som beskriver fjällen. På detta sätt, genom att kartan legitimerar och upprätthåller en bestämd bild av landskapet så till den grad att denna bild blir en vedertagen verklighetsuppfattning, skapar kartans retorik *intern makt*. På sikt kan

kartan till och med upplevas som den enda legitima uppfattningen av det område den representerar.

5.4 Tempus och tidsdjup i kartan

I Lantmäteriets karta *Fjällkartan* finns några markörer som antyder att landskapet förändras med säsongerna. Teckenförklaringen innehåller beskrivningar för säsongsspecifika markörer i kartan som till exempel *markerad sommarled*, *markerad vinterled*, *skidspår* och *påbjuden respektive lämplig färdväg vid skoteråkning*. De olika typerna av säsongsspecifika markörer indikerar att det finns olika färdvägar genom landskapet beroende på säsong, vilket ger kartan ett visst tidsdjup (Wood et al. 2010:95). Det finns emellertid inga markörer i kartan som visar säsongsvariationer i landskapet kopplat till rennäringen. Denna avsaknad av tidsdjup kopplat till rennäringen kan tolkas som ett retoriskt grepp som framhäver turismens betydelse under olika årstider, medan rennäringens säsongsbundna aktiviteter osynliggörs. Läsaren av kartan går alltså miste om årstidsinformation kopplad till rennäringen, vilket kan påverka hur läsaren uppfattar landskapets årstidsdynamik.

För att förtydliga hur avsaknaden av tidsdjup kopplat till rennäringen skulle kunna påverka vilka uppfattningar som kartan skapar hos läsaren gör vi en kort jämförelse mellan *Fjällkartan* och kartan *Årstidsland Handölsdalen sameby* (Sametinget 2011b). I Sametingets karta definieras stora delar av området väster om ån Handölan som *trivselland*. *Trivselland* avser ett geografiskt område som renarna färdas mot för att beta och vila under en längre tid på sommaren (Sametinget u.å.a). Det finns även en definierad yta för *kalvningsland*, som avser ett geografiskt område som vajorna vistas i under kalvningstid, vilket är en särskilt känslig tid för störningar (Sametinget u.å.b). I denna karta definieras stora delar av områdets östra delar mellan Storulvån och Sylarna som *kalvningsland* (Sametinget 2011b). Det finns även en särskild definition för *huvudkalvningsland* som beskriver ett område som är särskilt viktigt för vajorna under kalvningstid (Sametinget u.å.c). Delar av området öster om Handölan definieras som *huvudkalvningsland* i kartan (Sametinget 2011b). Vidare finns markeringar i kartan som visar *vårland*, *sommarland*, *förhöstland* och *höstland*. Här kan uttolkas en årstidsförflyttning av renarna där renarna främst vistas i de östliga delarna av området kring Storulvån på våren och senare framåt sommaren och hösten vistas över större ytor västerut i landskapet.

I Sametingets kartor finns alltså ett tidsdjup kopplat till rennäringen i landskapet. Konflikterna mellan turism och rennäring har till stor del handlat om turismens störningar av renarna, framför allt under vår och försommar (Nord 2023). Avsaknaden av tidsdjup kopplat till rennäringen i *Fjällkartan* kan betraktas som ett uttryck för *intern makt* som skulle kunna påverka uppfattningen om

rennäringens årstidsdynamik, eftersom ett inkluderande av renens förflyttning under året skulle kunna skapa en ökad förståelse för rennäringens känslighet under vissa tidsperioder.

5.5 Kartans urval av gränsdragningar

Det urval av gränsdragningar som gjorts i utformningen av *Fjällkartan* medför att kartan ger betydelse åt vissa gränser i landskapet medan andra gränser förringas. Bland de gränser som finns representerade i kartan eller i dess teckenförklaring hör *riksgräns*, *länsgräns*, *kommungräns*, *traktgräns*, *gräns för naturreservat*, *gräns för förbud mot terrängfordon*, *gräns för fågelskyddsområde*, *gräns för skjutfält* och *gräns för annat område*. Riksgränsen mellan Sverige och Norge är dragen längs Skanderna mellan två avrinningsområden mot öst och väst (Norlin 2020). Om möjligt drogs gränsen längs vattendrag, men på land drogs den mellan totalt 642 stenrösen (Norin 2024). I utsnittet av *Fjällkartan* syns riksgränsen längs kartans västra kant. Gränsen är utritad med raka linjer i ett svagt sicksackmönster. Genom att gränsen definierats i olika kartor genom tiderna och dessa kontinuerligt använts har statens maktposition i området stärkts, eftersom den utritade gränsen i kartan skapar *intern makt* kopplat till svenska statens geografiska utbredning. Den administrativa gränsen blir till en vedertagen uppfattning av verkligheten.

Liknande argument kan föras kring andra gränser som är representerade i Lantmäteriets karta *Fjällkartan*. De administrativa gränserna skapar *intern makt* genom att definiera Sveriges inre och yttre politiska gränser. Fjällområdet definieras alltså som svenskt territorium inom gränserna för Region Jämtland-Härjedalen i Åre kommun. Däremot redovisas ingen geografisk utbredning för den juridiska rätt till landskapet som samebyarna har genom urminnes hävd. I Sametingets karta över rennäringens riksintressen (2016) är däremot samebyns gränser definierade. Samebyn är både en ekonomisk organisation och ett geografiskt bestämt område inom vilket samebyn har rätten att bedriva rennäring (Åre kommun 2020). Den geografiska gränsen för samebyn skulle därför kunna liknas vid andra administrativa gränser som till exempel kommungräns eller gränser kopplade till brukanderätt som traktgräns. Genom jämförelsen kan urvalet av administrativa gränser i Lantmäteriets karta *Fjällkartan* betraktas producera *intern makt* om vilka aktörer som har rådighet och rätt till landskapet. Avsaknaden av gräns för Handölsdalens samebys geografiska utbredning kan alltså, med jämförelsen mot andra gränser som finns redovisade i kartan, tolkas skapa *intern makt* som tillskriver till exempel kommunen rådighet men inte samebyn.

I Sametingets (2016) karta över rennäringens riksintressen inom området redovisas att stora delar av området omfattas av riksintresse för renskötsel. Riksintresset innebär att staten värderar landskapet särskilt högt avseende dess betydelse för rennäringen och att planeringen av landskapet ska skydda det från

ingrepp som försvårar rennäringen (Enoksson 2025). I *Fjällkartan* redovisas inte gränsen för riksintresset. Samtidigt redovisas andra gränser kopplade till juridiska begränsningar i kartan som till exempel *fågelskyddsområde* och *naturreservat*. De juridiska gränserna för *fågelskyddsområde* och *naturreservat* som finns redovisade i kartan ger information om lagskydd kopplat till djurskydd och naturskydd som direkt kan kopplas till olika begränsningar som rör enskilda besökares rättigheter och skyldigheter i landskapet (Naturvårdsverket 2024a; 2024b). Därför är dessa gränser kopplade till kartans funktion som verktyg. Definitionen av riksintresse för renskötsel är också en juridisk gräns eftersom den styr ramarna för hur landskapet ska planeras och skyddas, däremot styr den inte enskilda besökares rättigheter och skyldigheter i landskapet. Emellertid kan gränsen för riksintressets geografiska utbredning jämföras med administrativa gränser som *länsgräns* och *kommungräns*, vilka inte heller har någon juridisk betydelse som begränsar den enskilde besökarens rättigheter eller skyldigheter i landskapet. Avsaknaden av *gräns för riksintresse för renskötsel* skulle därför kunna förstås generera *intern makt* som förringar rennäringens intressen, förutsatt att det är i rennäringens intresse att riksintressegränsen redovisas i kartan.

6. Diskussion

Vår kritiska analys av ett utsnitt ur Lantmäteriets karta *Fjällkartan* över Jämtlandstriangeln visar att flera kartografiska val som föranlett kartans utformning kan betraktas som uttryck för intern makt. De retoriska verktyg som kartan använder kan påverka hur kartan avläses och eftersom kartan är en välanvänd källa till kartografisk fjällinformation i området medför att kartans uttryck i förlängningen kan påverka bredare allmänt tagna föreställningar om landskapet. Analysen visar att *Fjällkartan* använder retoriska verktyg som premierar element kopplade till turism över element kopplade till rennäringen i kartbilden. Kartan kan därmed förstås som ett maktinstrument som genom sitt uttryck indirekt, genom att påverka den allmänna förståelsen av landskapet, kan antas påverka rennäringens och turismens förutsättningar i området.

Kartans projektion och skala ger sken av objektivitet och vetenskaplighet genom att presentera höjdangivelser och avstånd på ett till synes exakt och mätbart sätt. Kartans titel kan betraktas förstärka kartans ansats att vara objektiv, eftersom titeln antyder att kartan är den enda representationen av fjälllandskapet, trots att den i själva verket utgör en av många möjliga tolkningar av det.

En viktig aspekt av kartans retorik är hur grafiska objekt framställs. Naturgeografiska element representeras med färger och former som efterliknar verkligheten, medan kulturella inslag antar ett mindre föreställande uttryck. Denna binära uppdelning kan tolkas förstärka uppfattningen om fjälllandskapet som en orörd vildmark snarare än en kulturellt hävdad betesmark präglad av samisk närvaro. Vidare framträder turismrelaterade element tydligt i kartan, medan rennäringens relaterade objekt framställs i mindre synliga färger och tunnare linjer. Denna visuella prioritering kan påverka läsarens uppfattning av närvaron av olika aktiviteter och näringar i landskapet.

På ett liknande sätt visar hierarkier i kartans skrivna text hur svenska ortnamn ges större betydelse än sydsamiska, vilket kan ge intrycket att de svenska namnen är mer officiella. Vidare lyfts text relaterad till turism fram framför text relaterad till rennäringen. Att teckenförklaringen inte är översatt till sydsamiska, men till tyska och engelska, förstärker ytterligare det svenska språkets dominans över det sydsamiska i kartan.

En annan retorisk aspekt är kartans brist på tidsdjup i relation till rennäringen. Medan turismens säsongsvariationer markeras genom sommar- och vinterleder, saknas information om renbeteslandskapets årtidsbundna förändringar. Detta kan skapa en bild av fjälllandskapet som statiskt och naturgivet snarare än som ett kulturlandskap format av renskötsel.

Kartans urval av gränsdragningar bidrar vidare till att vissa maktförhållanden förstärks. Administrativa gränser som kommun- och länsgränser samt naturreservatets utbredning markeras i kartan, medan Handölsdalens samebys

geografiska utbredning och riksintresset för renskötsel utelämnas. Detta kan påverka uppfattningen av vilka aktörer som upplevs ha rådighet över landskapet.

Eftersom vi inte har analyserat alla kartblad i Lantmäteriets *Fjällkartan*, utan endast ett utsnitt av ett av kartbladen, kan det tyckas vara svårt att dra slutsatser om hela *Fjällkartan* utifrån våra resultat. Vi anser dock att vårt utsnitt bör ses som ett typexempel av Lantmäteriets *Fjällkartan* i stort och att resultatet därför kan generaliseras och appliceras på stora delar av den fullständiga *Fjällkartan*. Rennäringen och turismen är inte på något sätt exklusiva för vårt utsnitt och det är inte heller de grafiska kartelement vi har lyft fram i vår analys.

Vårt övergripande resultat är alltså att Lantmäteriets karta *Fjällkartan* använder retoriska verktyg som skulle kunna förstås påverka förståelsen av rennäringen och turismen i landskapet. Till detta vill vi utifrån analysen presentera två argument. Vårt första argument är att *Fjällkartan*, trots sin uttalade funktion som fjällvandningsverktyg, på ett flertal sätt framställs som en objektiv representation av landskapet som går bortom behovet för turismen. Vårt andra argument är att *Fjällkartan*, även enkom som fjällvandningsverktyg, har potential att bidra till samverkan i konflikten mellan turismen och rennäringen. Vi kommer nu presentera och diskutera dessa argument var för sig.

6.1 Framställningen av *Fjällkartan* som objektiv representation av landskapet

Fjällkartan är gjord för att användas som navigerings- och orienteringsmedel vid fjällvandring (Lantmäteriet 2014), men framställs genom sin retorik som en objektiv representation av landskapet som går bortom behovet för turismen. Framför allt menar vi att man som betraktare av kartan skulle kunna få en sådan bild av den. Problemet ligger i vilka uppfattningar om landskapet som kartans urval av geografiska element ger upphov till mer generellt, bortom syftet för fjällvandring. En brist i kartans anspråk på objektivitet är att dess exakthet bara sträcker sig till vissa utvalda element. Det är inte negativt att en karta är exakt och vetenskapligt korrekt (i så när en karta kan sägas vara det), men för betraktaren av kartan är det svårt att veta vilka element som har getts mindre omsorg eller rent av utelämnats i kartbilden. Det var först i vår jämförelse med Sametingets kartor (Sametinget 2011b; 2016) som vi upptäckte vidden av geografiska element som utelämnats i Lantmäteriets representation av området. Problemet är alltså att kartans exakthet i representationen av vissa element ger betraktaren uppfattningen att kartan i sin helhet är exakt och vetenskapligt korrekt, när den inte nödvändigtvis är det.

Ett retoriskt verktyg som används för att framställa kartan som något mer än ett redskap för fjällvandring är ordet "Fjäll" i kartans titel. Ordet signalerar att kartans primära syfte är att visa just fjäll, när det egentliga syftet är att användas

som navigerings- och orienteringsverktyg vid fjällvandring (Lantmäteriet 2014; Fjällsäkerhetsrådet u.å). Vidare antyder kartans titel som *Fjällkartan* i bestämd form att kartan är den enda karta som visar de svenska fjällen. Detta utgör ett sätt genom vilket kartan skapar *intern makt*, eftersom den upprätthåller och legitimerar synen på *Fjällkartan* som den enda auktoritativa källan till kartografisk information om fjällvärlden, oavsett om brukarens syfte är navigering och orientering vid fjällvandring eller till exempel lokalisering av *trivselland* och *kalvningsland* för renar.

Förutsatt att *Fjällkartans* verkliga funktion är att användas som navigerings- och orienteringsverktyg vid fjällvandring kan valet att hierarkiskt överordna vandringsleder och anläggningar kopplade till turismen betraktas som nödvändigt för att säkerställa symbolernas läsbarhet i kartbilden. Vandringslederna och anläggningarna är dessutom viktiga för säkerheten på fjället, vilket vi påstår motiverar valet att förstärka dessa element i kartan. Vi anser alltså att valet att förstärka vandringsleder och turistanläggningar i kartbilden är motiverat, mot bakgrund av kartans huvudsakliga syfte som navigerings- och orienteringsverktyg vid fjällvandring. Det potentiella problemet ligger i vilka uppfattningar om landskapet detta ger upphov till mer generellt, utöver syftet för fjällvandring. Om det stämmer att kartor skapar kunskap och är viktiga instrument för makt (Crampton & Krygier 2015:15) är det viktigt att kritiskt granska kartor som utger sig för att visa en sak men i själva verket visar en annan. Vi menar att *Fjällkartan* på vissa sätt framställs som en objektiv och neutral verklighetsbeskrivning, när den i själva verket visar landskapet utifrån ett specifikt perspektiv.

6.2 *Fjällkartans* brister och potential

Vår avsikt med den här uppsatsen är inte att stämpla Lantmäteriets *Fjällkartan* som en dåligt utformad karta, däremot vill vi belysa att den endast representerar ett begränsat perspektiv på landskapet som i vissa avseenden kan förstås vara vinklat på ett sätt som skulle kunna påverka lokala aktörer på olika sätt. Genom att synliggöra *Fjällkartans* begränsade perspektiv vill vi öppna upp för en diskussion kring vilka aktörer som representeras i kartan och vilket inflytande den kan ha i koppling till de konflikter kring markanvändning som uppmärksammas i området. Nedan kommer vi först att diskutera kartans utformning i koppling till rennäringen respektive turismnäringen, för att sedan diskutera kartans möjliga inflytande i områdets markanvändningskonflikter.

Vi anser att *Fjällkartan* har potential att inkludera fler perspektiv på landskapet utan att förlora sin funktion som turistkarta. Som tidigare nämnts är kartans primära användningsområde att fungera som navigationsverktyg för fjällturister (Lantmäteriet 2014). Vi har även tidigare argumenterat för hur kartans urval och utformning skulle kunna förstås premiera ett turistperspektiv på landskapet

snarare än ett rennäringssperspektiv. Det är troligt att kartans syfte har påverkat dess utformning mot en representation av landskapet som främst framhäver turismnäringens perspektiv. Vi anser däremot att det finns utrymme att synliggöra rennäringen mer i *Fjällkartan* utan att kartan förlorar sin användbarhet som turistkarta.

Huruvida en karta som i högre grad synliggör rennäringen skulle påverka rennäringen positivt eller negativt är däremot svårt för oss att säga. Genom att till exempel inkludera rennäringens årstidsdynamik i form av rennäringssrelaterade säsongsmarkörer som trivselland och kalvningsland skulle användaren av kartan få möjlighet att anpassa sin vistelse i området för att undvika att störa renarna under känsliga perioder. Samtidigt skulle det kunna finnas en risk för att dessa säsongsmarkörer attraherar turister till området under särskilt känsliga perioder som till exempel kalvningstid, vilket skulle kunna öka störningarna på renarna. Det är alltså svårt att säkert veta hur dessa anpassningar i kartan skulle påverka rennäringen i verkligheten.

En annan aspekt som skulle kunna inkluderas i en alternativ karta är gränser för samebyarnas geografiska utbredning och riksintresset för renskötsel. Det är svårt att argumentera för att kommungränserna är viktigare för en fjällvandrare än de rennäringssrelaterade gränserna. En inkludering av dessa gränser skulle kunna skapa en ökad förståelse hos kartläsaren för rennäringens närvaro i landskapet, vilket skulle kunna berika kartläsarens perspektiv på landskapet. Vi kan emellertid inte svara för hur medlemmarna i Handölsdalens sameby själva ställer sig inför att redovisa dessa gränser i kartan. Det kan vara så att samebyn föredrar att inte framträda i kartbilden av någon anledning. Huruvida en ökad representation av rennäringen i kartan skulle öka medvetenheten hos kartläsaren eller riskera att reducera rennäringen till en turistattraktion är svårt för oss att veta.

Vi påstår att *Fjällkartan* kan ha ett visst inflytande i koppling till de markanvändningskonflikter som under de senaste åren uppmärksammats i området. År 2023 omförhandlades arrendet för fjällstationerna kring Jämtlandstriangeln efter att Länsstyrelsen konstaterat att turistverksamheten medfört betydande negativa konsekvenser för rennäringen (Svenska Turistföreningen 2023). En av anledningarna bakom de ökade störningarna var bristande förståelse för renbeteslandskapet bland besökare (Nord 2023). Vi anser att *Fjällkartan* både kan ha bidragit till att skapa och upprätthålla föreställningar om landskapet som skulle kunna påverka hur turister förhåller sig till rennäringen och att *Fjällkartan* har potential att fungera som instrument för att överbrygga potentiella konfliktytor mellan turism och rennäring i området. Huruvida kartan borde omarbetas för att i högre grad eller på ett annat sätt representera rennäringen i kartbilden lämnar vi i den här uppsatsen osagt. Däremot vidhåller vi att det finns stor potential i att aktivt inkludera landskapets aktörer i den kartografiska processen för att skapa en kartbild som på bästa sätt bidrar till en

långsiktigt hållbar utveckling i området kring Jämtlandstriangeln i Handölsdalens sameby.

6.3 Om vårt val av metod

För att kritiskt granska Lantmäteriets karta *Fjällkartan* har vi valt att använda oss av Harleys (2011) beskrivning metoden *dekonstruktion*. För att kunna verkställa metoden har vi vidare utgått ifrån Harleys (2011) förståelse av begreppet *retorik* och Wood et al.:s (2010) teoretiska perspektiv på hur kartbilden kan analyseras, genom att beskriva *Fjällkartans* projektion, grafik, skrivna text, tempus och gränsdragningar i termer av retoriska verktyg. Vidare har vi använt Harleys terminologi om *intern* och *extern makt* för att undersöka hur *Fjällkartan* kan fungera som ett maktinstrument i landskapet.

En uppenbar svaghet i vår metod är att den kan ses som en något godtycklig syntes av olika forskares och författares teorier. Det är svårt att slå fast att vi valde rätt teorier att utgå ifrån när det finns så många att välja mellan. Under litteratursökningen inför studien letade vi länge efter en tydlig metod eller guide för hur man kritiskt analyserar kartor, utan att hitta några tillfredsställande resultat. När vi tittade på liknande studier, till exempel Lindbergs (2019) analys av arktiska kartor, insåg vi att metoden måste anpassas till det kartmaterial som ska analyseras.

Vad gäller valet av teori och metod hade vi alltså kunnat göra på flera olika sätt. Vi hade kunnat utesluta Harley helt och bara utgå från Wood et al., men då hade vi inte fått ett lika nyanserat maktperspektiv. Vi hade också kunnat fokusera mer på semiotik, vilket handlar om att studera tecken och symboler, och då utgå ifrån andra analysmetoder som inte uttryckligen har med kartografi att göra, till exempel den metod som beskrivs av Björkvall (2019), som vi har hänvisat till i vår förståelse av begreppet "text".

Vidare kan vi kritiseras för vår begränsade läsning av Foucault och Derrida, på ett liknande sätt som Belyea (1992) kritiserar Harley. Belyea (1992) menar att Harleys förståelse av filosoferna begränsas på grund av att han bara läser om deras teorier i andra hand. På ett liknande sätt har vi uteslutande utgått från vad Harley (2011), Feder (2010), Lawlor (2021) och Rouse (1987) har att säga om dem. En noggrannare studie skulle sannolikt ha gett oss en bättre förståelse för *dekonstruktion*, *retorik* och *power-knowledge*, men den skulle troligtvis vara för omfattande för uppsatsens nivå och tidsram. Vidare hävdar Belyea (1992) att man bör läsa Foucault och Derrida på originalspråket franska för att förstå dem fullt ut och pekar bland annat på att översättningen *power-knowledge* inte betyder exakt samma sak som Foucaults ursprungliga begrepp *savoir-pouvoir*. Vi valde att i alla fall inte översätta begreppet till svenska, för att undvika att förvränga dess mening ytterligare.

Det kartblad vi har valt att analysera, *Z6 Storlien-Ljungdalen Fjällkartan* : 1:100000, gavs ut i december 2014, vilket i skrivande stund är för drygt tio år sedan. Detta är en av de senaste utgåvorna som gavs ut av Lantmäteriet innan myndigheten överlät utgivningen till privata aktörer. Anledningen till att vi valde denna utgåva var för att kunna analysera Lantmäteriets egen utgåva av *Fjällkartan*, eftersom vi ansåg att en kritik mot ett privat förlag inte skulle vara lika träffande som mot en statlig myndighet. Att det är en statlig myndighet som upprätthåller bilden av den svenska fjällvärlden som turistlandskap var en viktig anledning till att vi ville genomföra studien till att börja med. De kartblad som ges ut idag har vissa uppdateringar, men i stort ser de likadana ut. Vi hade kunnat välja att analysera en senare utgåva som getts ut av en privat aktör och därigenom möjligtvis fått något mer aktuella och relevanta resultat, men vi ansåg av ovan nämnda skäl att Lantmäteriets fjällkarta var att föredra. Det kartutsnitt vi har valt att analysera är anpassat för att kunna redovisas i skala 1:100 000 i formatet A4. Ett större eller mindre kartutsnitt hade troligtvis gett upphov till ett mer eller mindre omfattande resultat, eftersom fler eller färre kartelement då hade kunnat analyseras.

Vi har i den här uppsatsen visat värdet av att kritiskt analysera kartor. Landskapsarkitekturen är starkt präglad av kartor i allt från planering till gestaltning och förvaltning. Att analysera kartor kritiskt är avgörande för att förstå hur kartografiska val påverkar kartans uttryck och i förlängningen hur vi förstår landskapet. Genom en kritisk förståelse av kartografi kan landskapsarkitekter bidra till en mer reflekterad och hållbar landskapsarkitektur, där kartan inte reduceras till ett verktyg för representation utan också uppmärksammas som ett medvetet redskap för att påverka människors syn på landskap.

6.4 Slutsats

Denna studie av Lantmäteriets karta *Fjällkartan* har visat betydelsen av en kritisk kartanalys och kartans roll i formandet av förståelsen av landskapet. Genom en dekonstruktiv metod har vi undersökt hur Lantmäteriets *Fjällkartan* representerar landskapet kring Jämtlandstriangeln och hur kartbilden kan betraktas som ett maktinstrument i landskapet. Analysen bygger på en syntes av olika teoretiska perspektiv, vilket kan ses som både en styrka och begränsning. Valet av metod och kartmaterial har påverkat studiens resultat och andra angreppssätt hade kunnat ge ytterligare insikter. Ett centralt fynd är hur *Fjällkartan* genom hierarkier i grafik och skriven text framhäver turismens närvaro i landskapet, medan rennäringen framställs mindre framträdande i kartbilden. Vidare har studien visat att *Fjällkartans* utformning kan påverka allmänhetens och beslutsfattareshets förståelse av rennäringens respektive turistnäringens funktion fjälllandskapet. Kartan kan därigenom spela en roll i markanvändningskonflikter, eftersom

förståelse för landskapets olika aktörer är grundläggande för samverkan. Vi ser ett behov av vidare studier för att undersöka hur fler intressenter kan inkluderas i den kartografiska utformningen av *Fjällkartan*, samt vilka alternativa kartbilder som skulle kunna komplettera kartan för att visa fler perspektiv på landskapet.

Slutligen visar denna studie att kartografiska val inte är neutrala, utan bidrar till en specifik förståelse av landskapet och bär på en inneboende makt att forma hur vi ser och förstår landskapet. Ett kritiskt perspektiv på kartor är därför avgörande för en mer långsiktigt hållbar landskapsarkitektur och landskapsplanering.

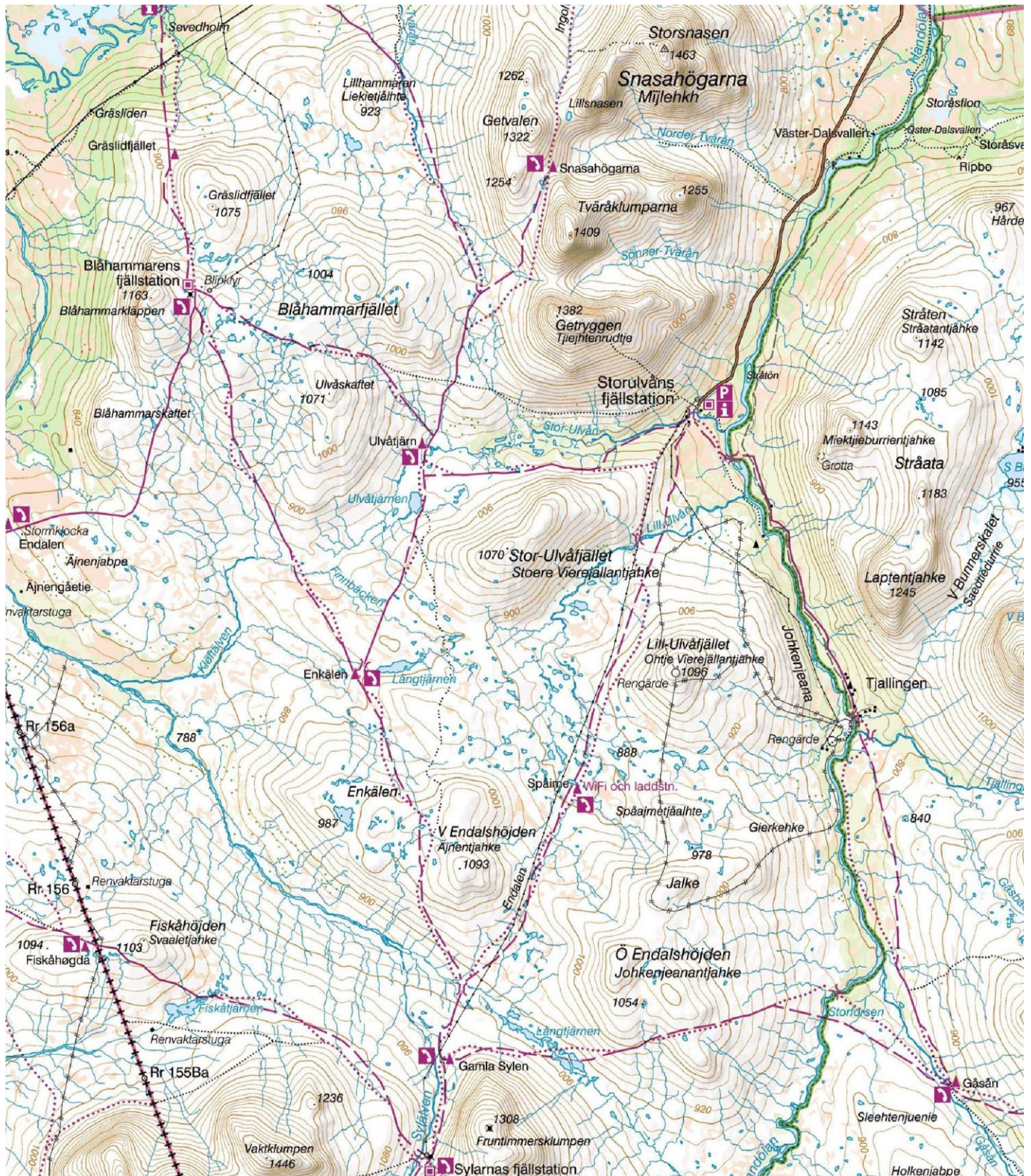
Referenser

- Belyea, B. (1992). Images of power: Derrida/Foucault/Harley. *Cartographica: The International Journal for Geographic Information and Geovisualization*. 29, 1-9.
<http://dx.doi.org/10.3138/81V4-7552-8P01-83Q1>
- Björkvall, A. (2019). *Den visuella texten: Multimodal analys i praktiken*. 2 uppl., Studentlitteratur.
- Clayton, D. (2015). "Snapshots of a Moving Target": Harley/Foucault/Colonialism. *Cartographica: The International Journal for Geographic Information and Geovisualization*. 50(1), 18–23. doi:10.3138/carto.50.1.04
- Crampton, J. & Krygier, J. (2015). An Introduction to Critical Cartography. *ACME: An International E-Journal for Critical Geographies*. 4(1), 11-33.
<https://doi.org/10.14288/acme.v4i1.723>
- Crampton, J. (2010). *Mapping: A Critical Introduction to Cartography and GIS*. John Wiley & Sons, Inc. <https://ebookcentral.proquest.com/lib/slub-ebooks/detail.action?docID=4433111>
- Crampton, J. (2011). Reflection Essay: Deconstructing the Map. I: Dodge, M. (red.) *Classics in Cartography: Reflections on Influential Articles from Cartographica*. John Wiley & Sons, Ltd. 295–304. <https://doi.org/10.1002/9780470669488.ch17>
- Enoksson, M. (2025). *Riksintressen för rennäringen*. Sametinget.
<https://www.sametinget.se/riksintressen> [4 mars 2025]
- Fjällsäkerhetsrådet (u.å.). *Fjällkartor*. Fjällsäkerhetsrådet.
<https://www.fjallsakerhetsradet.se/forbered-fjallturen/fjallkartor/> [11 mars 2025]
- Fyrwiki (2024). *Blåhammaren*. <https://fyr.org/wiki/index.php/Bl%C3%A5hammaren> [28 februari 2025]
- Godtman Kling, K., Dahlberg, A. & Wall-Reinius, S. (2019). Negotiating Improved Multifunctional Landscape Use: Trails as Facilitators for Collaboration Among Stakeholders. *Sustainability*. 11(13), 3511. <https://doi.org/10.3390/su11133511>
- Harley, J.B. (2011). Deconstructing the Map. I: Dodge, M. (red.) *Classics in Cartography: Reflections on Influential Articles from Cartographica*. John Wiley & Sons, Ltd. 271–294. <https://doi.org/10.1002/9780470669488.ch16>
(Ursprungligen publicerad: 1989. *Cartographica*. 26(2), 1–20.)
- Hongslo, E. (2017). Background information or future vision? Mapping wild reindeer landscapes in a planning process. *Landscape Research*. 42(4), 349–360.
<https://doi.org/10.1080/01426397.2017.1290224>
- Kløcker Larsen, R. & Raitio, K. (2022). Protected areas and Indigenous rights in Sápmi: an agonistic reading of conflict and collaboration in land use planning. *Journal of Environmental Policy & Planning*. 25(3), 342–354.
doi:10.1080/1523908X.2022.2137483.
- Lantmäteriet (2014). *Z6 Storlien-Ljungdalen Fjällkartan : 1:100000*. Norstedts kartor. [Kartografiskt material].

- Lantmäteriet (2022). *Topografi 50 Nedladdning, vektor*. Lantmäteriet.
https://www.lantmateriet.se/geodata/Ersattare_terrangkartan/Demodata/Produktbeskrivning_20220502/Topografi_50_vektor_0.6.pdf [28 februari 2025]
- Lawlor, L. (2021). Jacques Derrida. I: Zalta, Edward N. & Nodelman, Uri (red.). *The Stanford Encyclopedia of Philosophy (Summer 2023 Edition)*.
<https://plato.stanford.edu/archives/sum2023/entries/derrida/> [12 februari 2025]
- Lehner, M., Pokraka, J., Gryl, I., & Stuppacher, K. (2018). Re-reading spatial citizenship and re-thinking Harley's deconstructing the map. *Journal for Geographic Information Science*. 6(2), 143-155.
https://doi.org/10.1553/giscience2018_02_s143
- Lindberg, H. G. (2019). *The constitutive power of maps in the Arctic*. Diss. Lund University. <https://portal.research.lu.se/en/publications/the-constitutive-power-of-maps-in-the-arctic>
- Ljungdahl, E. (2016). *Handölsdalens sameby: historia, kulturmiljöer & turism*. Gaaltije. Tillgänglig: https://gaaltije.se/onewebmedia/Handölsdalens_sameby.pdf [4 mars 2025]
- Naturvårdsverket (2024a). *Djur- och växtskyddsområden*. Naturvårdsverket.
<https://www.naturvardsverket.se/vagledning-och-stod/skyddad-natur/djur--och-vaxtskyddsomraden/> [4 mars 2025]
- Naturvårdsverket (2024b). *Naturreservat*. Naturvårdsverket.
<https://www.naturvardsverket.se/amnesomraden/skyddad-natur/olika-former-av-naturskydd/naturreservat/> [4 mars 2025]
- Nord, M. (2023). Rennäring och fjällturism, en konflikt mellan motstridiga intressen. *Turist*, 1 september. <https://www.turist.se/rennaring-och-fjallturism/> [18 februari 2025]
- Norin, D. (2020). *Sveriges riksgränser*. Lantmäteriet.
https://www.lantmateriet.se/globalassets/geodata/gps-och-geodetisk-matning/publikationer/riksgrans_sinus_2020_3.pdf [28 februari 2025]
- Norin, D. (2024). *Riksgränsen har fått en gedigen översyn*. Lantmäteriet.
<https://www.lantmateriet.se/globalassets/geodata/gps-och-geodetisk-matning/publikationer/riksgransoversynen-stadsbyggnad-2024-1.pdf> [28 februari 2025]
- Rouse, J. (1987). *Knowledge and Power: Toward a Political Philosophy of Science*. Cornell University Press.
- Rydberg, T. (2011). *Landskap, territorium och identitet i Sapmié: Exemplet Handölsdalens sameby*. Lic.-avh. Uppsala universitet. <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:413828/FULLTEXT01.pdf>
- Sametinget (2011a). *Strategiska områden Handölsdalen sameby*. Sametinget. [Kartografiskt material].
https://geodata.sametinget.se/webb/sameby/strat/157_handölsdalen_strat.pdf [4 mars 2025]

- Sametinget (2011b). *Årstidsland Handölsdalen sameby*. Sametinget. [Kartografiskt material].
https://geodata.sametinget.se/webb/sameby/ars/157_handolsdalen_arstid.pdf [4 mars 2025]
- Sametinget (2016). *Rennäringens riksintressen inom Handölsdalen sameby*. Sametinget. [Kartografiskt material].
https://geodata.sametinget.se/webb/sameby/riks/157_handolsdalen_riks.pdf [4 mars 2025]
- Sametinget (u.å.a). *Trivselland*. Sametinget. [Kartografiskt material].
https://geodata.sametinget.se/downloads/Lavkarta/DomanTrivselland_Trivsel.html [4 mars 2025]
- Sametinget (u.å.b). *Kalvningsland*. Sametinget. [Kartografiskt material].
https://geodata.sametinget.se/downloads/Lavkarta/DomanReproduktion_Kalv.html [4 mars 2025]
- Sametinget (u.å.c). *Huvudkalvningsland*. Sametinget. [Kartografiskt material].
https://geodata.sametinget.se/webb/HelpFiles/RenMarkApp/DomanReproduktion_Hkalv.html [4 mars 2025]
- Svenska Turistföreningen (2023). *Ny markupplåtelse i Jämtland/Härjedalen*. Svenska Turistföreningen. <https://www.svenskaturistforeningen.se/om-stf/stfs-hallbarhetsarbete/markupplatelse-jamtland-harjedalen/> [18 februari 2025]
- Wall-Reinius, S., Fredman, P., Dahlberg, A., Svensson, D., Sörlin, S. & Godtman Kling, K. (2018). *Vägar till mångfunktionella landskap: En pilotmodell i Jämtlandsfjällen*. (Rapport 6820). Naturvårdsverket. <https://naturvardsverket.diva-portal.org/smash/get/diva2:1646978/FULLTEXT01.pdf>
- Wall-Reinius, S., Prince, S. & Dahlberg, A. (2019). Everyday life in a magnificent landscape: Making sense of the nature/culture dichotomy in the mountains of Jämtland, Sweden. *Environment and Planning E: Nature and Space*. 2(1), 3–22.
<https://doi.org/10.1177/2514848619825988>
- Wood, D., Fels, J. & Krygier, J. (2010). *Rethinking the Power of Maps*. New York: The Guilford Press.
- Åre Kommun (2020). *Rennäring och samebyar*.
<https://are.se/naringslivjobb/rennaringochsamebyar> [4 mars 2025]
- Åre kommun (2023). *Samisk förvaltningskommun*. <https://are.se/kommunpolitik/samisk-forvaltningskommun> Åre+4Åre+4e-tjanster.are.se+4 [28 februari 2025]

Bilaga: Utsnitt av *Fjällkartan* i skala 1:100 000 (Lantmäteriet 2014)

Publicering och arkivering

Godkända självständiga arbeten (examensarbeten) vid SLU kan publiceras elektroniskt. Som student äger du upphovsrätten till ditt arbete och behöver i sådana fall godkänna publiceringen. I samband med att du godkänner publicering kommer SLU även att behandla dina personuppgifter (namn) för att göra arbetet sökbart på internet. Du kan närsomhelst återkalla ditt godkännande genom att kontakta biblioteket.

Även om du väljer att inte publicera arbetet eller återkallar ditt godkännande så kommer det arkiveras digitalt enligt arkivlagstiftningen.

Du hittar länkar till SLU:s publiceringsavtal och SLU:s behandling av personuppgifter och dina rättigheter på den här sidan:

- <https://libanswers.slu.se/sv/faq/228316>

☒ JA, jag, Jonas Lindberg har läst och godkänner avtalet för publicering samt den personuppgiftsbehandling som sker i samband med detta

☒ JA, jag, Isak Nordqvist har läst och godkänner avtalet för publicering samt den personuppgiftsbehandling som sker i samband med detta

☐ NEJ, jag/vi ger inte min/vår tillåtelse till att publicera fulltexten av föreliggande arbete. Arbetet laddas dock upp för arkivering och metadata och sammanfattning blir synliga och sökbara.